תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · בעל המאור

המאור הקטן על עירובין

רבנו זרחיה הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

המאור הקטן על עירובין

רבנו זרחיה הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/המאור-הקטן-על-עירובין/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף ב. 4
דף ג. 5
דף ד. 5
דף ה. 5
דף ו. 6
דף ו: 6
דף ז. 7
דף ח. 8
דף ח: 10
דף ט. 10
דף י. 11
דף י: 11
דף יא. 12
דף יא: 12
דף יג. 13
דף יג: 13
דף יד. 14
דף יד: 15
דף טו. 15
דף טו: 16
דף טז. 16
דף טז: 18
דף יז. 19
דף יז: 19
דף יח. 20
דף יח: 21
דף יט. 21
דף יט: 21
דף כ. 24
דף כא: 25
דף כב. 25
דף כב: 26
דף כג. 26
דף כד: 27
דף כה. 28
דף כה: 28
דף כו. 29
דף כז. 29
דף כז: 29
דף כח. 31
דף כח: 32
דף ל. 33
דף ל: 34
דף לא. 35
דף לא: 37
דף לב. 37
דף לג. 38
דף לד. 39
דף לה. 39

דף א.

[דף ג' ע"ב] קיימא לן כרבא אמר רב נחמן דאמר אחד אמות סוכה ואחד אמות מבוי ואחד אמות כלאים באמה בת ששה טפחים אלא הללו שוחקות והללו עצבות להחמיר בכל מקום כפי הראוי לו ואיני יודע על מה השמיטה הרב יצחק אלפסי. וזה שכ' היה גבוה מעשרים אמה ובא למעטו ממעטו בקורה שרחבה טפח ודיו דקורה משום היכר והיכר שלמטה כהיכר של מעלה זה הפי' אינו כלום ואין המיעוט הנזכר בגמ' על זה הדרך אלא שמגביה תחת הקורה קרקע המבוי לפי מה שצריך לרב יוסף במשך טפח באורך מבוי ולאביי בארבעה והלכתא כותי' דרב יוסף דרבי' דאביי הוא:

ובגמ' דבני מערבא כמו שפירשנו כיצד הוא ממעט עושה אצטבא על פתח המבוי ומתיר את המבוי כמה יהא בה ר' אחא בשם רבי הושעיא אמר ארבעה כדי מקום ר' יוסי אומר טפח כדי קורה ומבוי שנפרץ מצדו עשר ומראשו בד' לא הזכירה הרי"ף ומסתברא לן דהלכתא כרב נחמן בר אבא משום דקאי רב הונא בריה דרבי הושע כותיה ובפי' אמרי' בגמ' קסבר רב הונא מבוי נמי פרצתו בעשר וקי"ל כוותיה דבתרא הוא והא דא"ל רב ששת לרב יוסף אסברה לך כאן שעירבו כאן שלא עירבו פי' אם לא עירבו בני חצר עם בני מבוי כל חד וחד מינייהו קאי באפי נפשיה ולא חשבינן לפרצת חצר כאילו היא כמבוי וה"ל כמבוי שכלה לרחבה ואינו צריך כלום ואם עירבו בני חצר עם מבוי רואין את פרצת החצר כאילו היא במבוי עצמו וה"ל כמבוי מפולש לרה"ר ואסור וה"ר שלמה מפרש בחלוף והרי"ף לא כ' כלים במבוי שכלה לרחבה או שכלה לצדי רחבה וכל הענין התלוי בו כמו שמפורש בגמ' והכל צריך תלמוד:

דף ב:

וזה שכתב הרי"ף והלכתא מותר להשתמש תחת הקורה ובין לחיים נמי מותר כרבא וכו' כדכתיבנא בהלכות [1]נ"ל שאין דברי הרב נכונים בזה אלא תחת הקורה מותר ובין לחיים אסור כאביי דאפסיקא הלכתא כותיה ביע"ל קג"ם ואזדו לטעמייהו דלחי משום מחיצה לאביי ומשום היכר לרבא וליתא לדרבא כדמפרש לקמן בגמ' דשמעתא דלחי העומד מאליו וכיון דקי"ל כאביי דלחי משום מחיצה הוא אסור להשתמש בין לחיים ומדליתא לדרבא ליתנהו נמי לשנויי דשנינן אליבא דידיה ובין לחיים ותוך הפתח אסורין ל"ש דפתיחי לכרמלית גיורא ל"ש דפתיחי לרה"ר יציבא ותו לא מידי:

[1] מבואר ברא"ש בסימן י' בד"ה והלכתא מותר וכו' עד מצא מין את מינו וניער עכ"ל הרי"ף:

דף ג.

וזה שכתב הרי"ף והלכתא כר"נ דתני' כותיה מאי היא דתניא כיפה רבי מאיר מחייב במזוזה וחכמים פוטרין לדידן לא תליא הא בהא ומילתא באפי נפשה גרסינן לה אשכחיה רב ששת לרבה בר שמואל א"ל תאני מר מידי בצורת הפתח וכו' עד סופה ורבנן סברי אין חוקקין להשלים ואין ענין בזה למה שחלקו ר"נ ורב ששת ואדרבה כרב ששת מסתברא משום דקי"ל כותיה באיסורי ויש ספרים שמשלימין בה א"ל אי משכחת להו לחבראי לא תימא להו ולא מידי ובודאי שגירס' זו מסייע לדברי הרי"ף ז"ל אלא אנו אין (אנו) גורסין אותה ואינה מצויה בכל הספרים המצויין אצלנו:

דף ד.

וצורת פתח מהניא בין בגבהה בין ברחבה ואמלתרא מהני בגבהה וברחבה בעיא ולא איפשיטא והא דתניא לענין כלאים נמצאת אתה אומר שלש מדות במחיצה וכו' אוקמא רבא מדסיפא רשב"ג רישא נמי רשב"ג וכיון דקי"ל כרבנן ולא כרבן שמעון בן גמליאל בטלה לה מדה אמצעית ואין לנו אלא שתי מדות כמחיצה כל שהוא פחות מג' צריך שלא יהא בין זה לזה שלשה כדי שיהא בו תורת לבוד זו מדה אחת וכל שהיא משלשה ומשלשה ועד ארבעה ועד ארבע אמות ועד עשר אמות צריך שלא יהא בין זה לזה כמלואו בנכנס ויוצא שלא יהא פרוץ מרובה על העומד כרב פפא דהלכתא כותיה ואם היה בין זה לזה כמלואו בנכנס ויוצא דהיינו פרוץ מרובה על העומד כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור ואם היה פרוץ כעומד אף כנגד הפרוץ מותר נפרצה ביתר מעשר הכל אסור היו שם קנים הדורקנים ועשה שם פאה מלמעלה אפילו ביתר מעשר מותר ועומד מרובה על הפרוץ אי נמי פרוץ כעומד בשתי הוי עומד בערב בעיא דרב המנונא כגון דאייתי מחצלת וחקק בה כדמפדש בגמ' ולא איפשיטא ולחומרא נקטינן בכל ספק דמחיצות שבת:

דף ה.

ובסוף זה הפרק כתב הרי"ף תחומין יש מהן דאורייתא ויש מהן דרבנן סמך על דברי הירושלמי והניח תלמוד ערוך שלנו דאמרינן בפרק כלל גדול דידע לה לשבת במאי דידע לה בתחומין אליבא דר"ע מדשבקינהו לרבנן ואוקמה כיחידאי אלמא לרבנן ליכא תחומין מדאורייתא כלל ותו דאמרינן במס' יו"ט אין רוכבין על גבי בהמה מאי טעמא גזירה שמא יצא חוץ לתחום שמעת מינה תחומין דאורייתא לא גזירה שמא יחתוך זמורה מיהא שמעינן דליכא תחומין מדאורייתא כלל אלא כולם מדבריהם והם הוא שהחמירו

בהם במקצת מקומות וסוגיין בכוליה תלמודא (דכולן) [דילן] הכי דליכא תחומין אלא מדרבנן לרבנן דפליגי עליה דרבי עקיבא:

דף ו.

מתני' רבי יהודה אומר אם היתה דרך הרבים מפסקתה יסלקנה לצדדין רבי יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כאן הודיעך כחן של מחיצות ולעיל בגמרא אוקימנא לדר' אלעזר כאן וסבירא ליה והכא אוקימנא לדר' יוחנן כאן ולא סבירא ליה אלא רבי יוחנן כר' יהודה סבר לה דאמר אתו רבים ומבטלי מחיצתא ושתי מחיצות דאורייתא וירושלים אלמלא דלתותיה נעולות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים דאתו רבים ומבטלי מחיצתא משום דליכא אפילו שתי מחיצות לפי שהרבים בוקעין בה שתי וערב ולא היה בה אפילו מחיצה אחת שלא היו רבים בוקעים בה וחצר שהרבים נכנסין בזו ויוצאין בזו אם בוקעין בה שתי וערב לא הויא רשות היחיד לטלטולי בה משום דאתו רבים ומבטלי מחיצתא אפילו היכא דלא ניחא תשמישתיה כדבעא מיניה רחבה מרבה בתל המתלקט. וכל לחומרא חיישי' לדרבי יהודה משום דקאי ר' יוחנן בשיטתיה והא דמייתי' ראיה מדרבי יוחנן לפרש דברי חכמים בפירקא קמא דאמרי' וכי תימא בכך הוא דלא מיערבא הא בדלתות מיערבא והא א"ר יוחנן ירושלים אלמלא דלתותי' נעולות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים ה"ק מדר' יהודה נשמע לרבנן לאו א"ר יהודה כל היכא דליכא מחיצתא מעלייתא לא מהני דלתות עד שיהו נעולות לרבנן נמי כל היכא דליכא מחיצות מעלייתא לא מהני דלתות עד שיהו נעולות ומה שהשיב ה"ר אפרים לומר דרשות הרבים לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות אין נראין דבריו אלא כדברי הרי"ף ז"ל:

דף ו:

ומה שפי' הרי"ף איכא בינייהו ריבוע דרבנן אנו אין לנו בפירושו אלא ר' יוסי דאמר אפי' ארכה כשנים ברחבה כל שכן מרובעת כטבלא של ע' אמה ושירים על ע' אמה ושירים דהיינו רבוע דרבנן ולר"א דאמר אם היתה ארכה יותר משנים ברחבה בעי' לעולם שיהא ארכה כשנים ברחבה כחצר המשכן דוקא אבל לא מרובעת דלית ליה רבוע דרבנן דדרשי טול נ' וסבב חמשים וזה הפי' יותר נכון. וכל הנך שמעתתא דקרפף יתר מבית סאתים השמיטם הרי"ף והרי אנו מדלגין ומזכירין מהם ראשי פרקים קי"ל כרב ירמיה מדפתי דמתני לקולא משום דקי"ל הלכה כר"ש וליתא לדמר יהודה אמר אבימי דאמר והוא שעשויין אצטבלאות אצטבלאות מעובדא דרב הונא בר יהודה:

דף ז.

[דף כד ע"א] פרץ אמה וגדר אמה להקיפו לשם דירה עד שהשלימו ליתר מעשר מותר מדבעי חזקיה ורחבה שאחורי הבתים יתירה מבית סאתים אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות כדרב כהנא ואם פתח פתוח מן הבתי' לתוכה ולבסוף הוקפה הרחבה במחיצו' מותר לטלטל בכולה אבל אם הוקפה ואח"כ פתח אין מטלטלין אלא בבית סאתים ומים כנטעים דמו אע"פ שיש בעמקן יתר מבית סאתי' מידי דהוה אכריא דפירי והוא דחזו לתשמישתן אבל לא חזו לתשמישתן הרי הם כזרעים ומבטלי מחיצתא אע"פ שאין עמוקין:

[דף כה ע"א] וקי"ל כרבא בההוא עובדא דההוא רחבה דהואי בפום נהרא:

ובפלוגתא דרב אחא ורבינא כדברי המיקל:

ומיעטו באילנות לא הוי מיעוט ואם בנה בו עמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה הוי מיעוט פחות מג' לא הוי מיעוט מג' ועד ארבעה פלוגתא דרבה ורבא וקי"ל כרבא דאמר לא הוי מיעוט:

הרחיק מן הכותל ד' ועשה מחיצה מועיל פחות מג' אינו מועיל כ"ש אם טח בטיט אע"פ שיכול לעמוד בפני עצמו ולא כלום הוא מג' ועד ד' פלוגתא דרבה ורבא וקי"ל כרבא דאמר אינו מועיל:

הרחיק מן התל ד' ועשה מחיצה מואיל פחות מג' או שעושה מחיצה על שפת התל הפנימית פלוגתא דרב חסדא ורב המנונא וקי"ל כרב המנונא דאמר אינו מועיל משום דקאי רב ששת כותיה וסוגיין נמי בההוא עובדא דההוא רחבה דהואי בפום נהרא כותיה דאמרי' לעביד לחי אגודא דנהרא אין מחיצה ע"ג מחיצה ואם עשה מחיצה על שפת התל החיצונה מועיל שבאויר מחיצות העליונות הוא דר ואם נבלעו מחיצות תחתונות ועליונות קיימות הועיל:

קרפף בית שלשה וקירה בו בית סאה פלוגתא דרבא ור' זירא ונקטינן לחומרא כרבא דאמר קירויו מתירו והוא דעביד כי ארזילא אבל עבוד כי אכסדרה כעין פלוגתא דרב ושמואל אין קירויו מתירו דאמרי' פי' תקרה יורד וסותם:

[שם ע"ב] וקרפף שנפרץ במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו חצר מותרת וקרפף אסור זה אויר מחיצות מתירו וזה אין אויר מחיצות מתירו:

ובההוא בוסתנא דסמיך לגודא דאפדנא קיימא לן כרב פפי ופי' ההוא עובדא דאבורנקא דריש גלותא כך נמצא בתשובת הגאונים אבורנקא כעין אכסדרא או קובא כעין שבונין מלכים בתוך פרדס שלהן עומדת באמצע הפרדס והוא בוסתנא קרפף יתר מבית סאתים

שלא הוקף לדירה הוה וכרמלית גמורה היא ולא הוצרך ריש גלותא אלא לטלטל מפתח הבוסתנא שהיא אצל הבית ועד האבורנקא ועשה רב הונא כר חיננא כמין שביל מן הפתח עד האבורנקא גדר מכאן וגדר מכאן בקנה קנה פחות משלשה להפסיק בין הדרך לבוסתנא ויטלטל באותו שביל ורבא כד שליפינהו לא לאסור עליו אלא להתיר עליו דסבירא ליה דשרי לטלטולי בכוליה בוסתנא דכיון דבנה ליה אבורנקא בבוסתאניה שוייה לכולא בוסתנא חצר לאבורנקא והו"ל קרפף שהוקף לדירה ומנא לן דרבא לקולא קאמר מן תיובתא דקא מותבין ליה רבנן דקאמרי' איתיבי' רבינא לרבא עיר חדשה מודדין בה מישיבתה וכו' וזו הברייתא היא שורש למה שאמרו בגמ' ברחבה שאחורי הבתים לא אמרו אלא שפתח ולבסוף הוקף אבל הוקף ולבסוף פתח לא והיינו דאותביה רבינא לרבא משום דההוא בוסתנא הוקף ולבסוף ישב הוה ולא מהני ליה אבורנקא דעביד ליה ריש גלותא מאחר דהוקף וצריך קנה קנה פחות משלשה למשרייה וקאמר ליה רבינא לרבא ועל מה אתית ושלפתינהון כלומר שאינו צריך שהרי דבר ברור הוא שצריך היה ורב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאתו נקטינהו אבתריה דרבא תלמידים דרבא הוו ונקטינהו לקני מערב שבת כי היכי דלא ליתיה רב הונא בר חיננא ונתקנינהו וההיא שעתא לא אידכר להו דלא שפיר עבד כדשלפינהו ולמחר אדכרוה ואותבוה מדאמרי למחר איתיביה רבינא לרבא עיר חדשה וכו' ורב פפא אותביה ממחיצת אדריכלי דהא מחיצו' דאבורנקי נמי לצניעותא עביד להו ורב הונא בריה דרב יהושע אותביה ממחיצות העשויים לנחת דאמר רב הונא אינה מחיצה וכן זו האבורנקא לנחת היתה עשויה להשתמר בה טליתותיהן ולבושוהן שפושטין שם וכן שאר כלי שמוש וערסתא ערסתא הם שכונות שכונות וריש גלותא הקפיד על רב פפא ורב הונא שלא נזכרו אתמול וסתרו תקינו של רב הונא בר חיננא ועכשיו נעשו חכמים לאסור עליו קרי עלייהו חכמים המה להרע ולהיטיב לא ידעו:

דף ח.

סליק פירקא [דף לב ע"ב] אמר רב יצחק ברי' דרב משרשיא הכא באילן הנוטה חוץ לד"א עסקי' ונתכוין לשבות בעיקרו פי' והניח עירובו למטה מי' עירובו עירוב דמצי נפיק חוץ לארבע אמות שלו כמה דבעי ושקיל ליה ומייתי ליה פחות פחות מד"א עד לתוך ד"א שלו דאע"ג דמשוינן ליה שם רשות היחיד לגבי קניית עירוב אפ"ה לאו רשות היחיד גמורה היא שלא יוכל להוציא מחוצה להן לתוכו דהא לאו מחיצו' איכא ולא חילוק רשויות ואם הניח עירובו למעלה מי' אין עירובו עירוב דהא כי נפיק ושקיל ליה מייתי

ליה מרה"י לרה"ר ולקמן פריך והא אי בעי מייתי ליה דרך עליו והשתא פריך ליה מאי למעלה ומאי למטה כי הדבר הנוטה שוה הוא ואין דרך לומר בו לשון למעלה ולמטה אלא לשון גבוה ונמוך והכי איבעי ליה למיתנא נתנו באילן גבוה עשרה אין עירובו עירוב אין גבוה עשרה עירובו עירוב ומדתני מעלה ומטה משמע דאילן זקוף הוא ויכול להניח למעלה בגבהו או למטה כשפולו ואוקימנא דהדר זקוף בסוף נטייתו ומשכחת ביה מעלה ומטה בזקיפתו וכגון דנטייתו כולה נמוכה מעשרה דאי גבוהה מעשרה לא משכחת בזקיפתו מעלה ומטה ומקשי' והא איבעי מייתי דרך עליו כי הוי חוץ לד"א נמי ולמעלה מעשרה כיון דארבע אמות שלו עולות עד לרקיע רה"י הוא וכשמביאו למקום שביתתו דרך עליו מרה"י לרה"י הוא מביא ואוקימנא בשרבים מכתפין עליו על נטיית הנוף שהוא חוץ לד"א שלו הנמוכה מעשרה דהוי רשות הרבים כדעולא וכדמייתי ליה למעלה מעשרה דרך אוירה של נטיית הנוף עובר דרך אויר רה"ר וקי"ל במושיט מרשות היחיד לרשות היחיד דרך אויר רה"ר אפילו למעלה מי' חייב כדתנן בהזורק היו שניהם בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים זה פי' ה"ר שלמה ז"ל וקשיא לן על הדין פירושא מאי דוחקיה דתנא למיתנא למעלה ולמטה ולמה ליה דאיכפל למיתנא באילן נטוי וזקוף ליתני גבוה ונמוך ובאילן נטוי ולא זקוף ועוד מתוך פירושו של הרב פעמים שד' אמות של אדם הן כרה"י פעמים הם כרשות הרבים ואין אנו מבחינין טעמו בדבר זה ועוד מה שפי' בשרבים מכתפין עליו בשהניח עירובו למעלה מי' בזקיפת האילן ורבים מכתפין על נמיכתו שהוא בסוף תשעה ואמר שהמושיט על גביו למעלה מי' באויר רה"ר הוא מושיט למה ליה לאוקמיה בשרבים מכתפין על נמיכותו של אילן תיפוק ליה משום שכל עצמו של האילן ברה"ר הוא עומד הילכך הדין פירושא קשיא לן והכי איתחזי לן בפי' הא שמעתא ומאי למעלה ומאי למטה כלומר בין שהעירוב למעלה מי' בין שהוא למטה מי' כיון שהוא חוץ לד"א הרי אינו יכול להביאו למקום שביתתו שהוא עיקר האילן אלא במעביר ד"א ברה"ר והוא במקום אחד ועירובו במקום אחד הוא ואוקימנא דהדר זקיף כי כשגופו של האילן הוא רך ונוטה על הארץ פחות מי' טפחים בגובה במשך ד"א מצוי הוא שיזקוף ברוח מצויה ועל ידי כן העירוב בא אצלו מחוץ לד"א לתוך ארבע אמות אבל כשגופו של האילן הוא גבוה עשרה הוא חזק וקשה ואינו מצוי שיזקוף ברוח מצויה ואקשי' עלה והא אי בעי מייתי ליה דרך עליו כלומר דרך גופו של האילן שהוא למעלה מי' ואין רה"ר תופסת אלא עד י' ואוקימנא בשרבים מכתפים עליו על הגוף במקום חבורו בגזע האילן שהוא למטה מי' והוא גבוה תשעה ונעשה רה"ר במקום חבורו בגזע אע"פ שהעירוב נתון בראש הגוף למעלה מי' נמצא

שאין יכול להביאו אצלו דרך הגוף אלא במעבירו דרך רה"ר ואם היה מגביהו מן הגוף והיה מעבירו באויר של מעלה מי' כל שכן שהיה חייב כדרבא דאמר רבא המעביר חפץ מתחלת ד' לסוף ד' אע"פ שהעבירו דרך עליו חייב והא דאמר רבא לא שנו אלא באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר וכו' וכל מה דתלי בה לא הזכיר ממנה הרי"ף ז"ל כלום:

דף ח:

[דף לד ע"ב] והא דתנן נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח הרי זה עירוב ר' אליעזר אומר אם אינו ידוע שהמפתח במקומו אין עירובו עירוב תרצנא בגמ' חסורי מיחסרא והכי קתני וכו' ר' אליעזר אומר בעיר עירובו עירוב כר"ש דאמר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות כולן רשות אחת הן ויכול להביאו דרך גגות וחצירות וקרפיפות. בשדה אין עירובו עירוב כרבנן ודלא כרבי שמעון דאי רבי שמעון הא אית ליה תקנתא בנותנו לחבירו וחבירו לחבירו אפי' הם מאה כדאיתא במתני' בפרק המוצא תפילין:

דף ט.

אלא הא דתנן רבי אליעזר אומר יום טוב הסמוך לשבת הא קא מכין מיו"ט לשבת כך היא הגי' המדוקדקת בהלכות הרי"ף ובספרים המדוקדקי' ויש שגורסין הא בעינן סעודה הראוי' מבעוד יום וליכא ופי' הענין משום דלא מצי אזיל ושקיל ליה דקס"ד דמנח לה בסוף אלפים אמה לכאן ולסוף אלפי' אמה לכאן והרבה מן החכמים שגורסין כך משום דקשיא להו ההיא גירסא דקא מכין מיו"ט לשבת דהא אוקימנא תחלת היום קונה עירוב ושבת מכינה לעצמה לפיכך הוצרכו להחליף הגי' ולתקנה למר הא בעינא סעודה הראויה מבעוד יום וליכא וגם זה התיקון לא עלה בידם דהא קי"ל כל היכא דלא חזי להאי וחזי להאי סעודה הראויה מבעוד יום היא כדתנן מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ומפני שהיא רחוקה ממנו זה בעירובו שהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר ואין זה סעודה שאינה ראויה מבעוד יום ונראה לנו לסמוך על הגרסא הראשונה וכך הוא פירושה אלא הא דתנן ר' אליעזר אומר יום טוב הסמוך לשבת והא קא מכין מיו"ט לשבת דקס"ד דמניח ליה לעירוב בסוף אלפים אמה לכאן ובסוף אלפים אמה לכאן והוא צריך מבעו"י לילך אצל מקום עירובו של יום שני כדי שלא יהא רחוק ממנו יותר מאלפים אמה שהנותן עירובו חוץ לאלפים אמה לא קנה עירוב וכיון שהוא הולך סמוך לבן השמשות לסוף תחומו אצל מקום עירובו של יום שני ושוב אינו יכול לחזור לתחומו הראשון לפי שתחומו של שני מופלג מן הראשון נמצא זה כמכין מיום טוב לשבת והא ודאי מוכחא

מילתא והרי זה כהולך אצל שדהו לידע מה שהיא צריכה וכמטייל עד פתח המדינה כדי שיכנס למרחץ מיד א"ל מי סברת דמנח ליה בסוף אלפים אמה לכאן ובסוף אלפים אמה לכאן כדי שיצטרך לצאת חוץ לתחומו מבעוד יום לא דמנח ליה בסוף אלף אמה לכאן ובסוף אלף אמה לכאן שאינו צריך לצאת לקראת עירובו כלל:

דף י.

אלא הא דאמר רב יהודה עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני עירב בפת בראשון מערב בפת בשני הא קא מכין מיו"ט לשבת בעירובו ברגליו בשני דבשלמא עירובו בפת הא דאוקימנא דשבת מכינה לעצמה משום דתחלת היום קונה עירוב אלא עירובו ברגליו הא ודאי הכנה היא כשמערב ברגליו ואומר כאן תהא שביתתי א"ל מי סברת דאזיל ואמר מידי לא דאזיל ושתיק ויתיב וקאים וחוזר לביתו וכה"ג לאו הכנה היא כיון דשתיק וחוזר למקום שבא משם ואין זה דומה למהלך בסוף שדהו ומטייל עד פתח המדינה שאינו אלא הולך ושותק וחוזר לביתו ולא מוכחא מילתא דאי צורבא מרבנן הוא אמרי' שמעתא משכתיה אי עם הארץ הוא אמרו חמרא אתאבד ליה:

גופא אמר רב יהודה עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני וכו' לפי שאין מערבין בתחלה בפת פי' בשני אין מערבין בתחל' בפת ולא בפת אחרת חוץ מאותה הפת של יום ראשון שלא יהא כמכין מיו"ט לשבת ואע"ג דהא דרב יהודה אליבא דרבנן אזלא ואנן קיימא לן כרבי אליעזר מיהו אם בא לערב לרוח אחת כחכמים כך יש לו לעשות ובהא לא פליג רבי אליעזר:

דף י:

וההוא עובדא דהנהו בני גננא פירש רש"י ז"ל ביום טוב שני ולא היו צריכין להמתין בכדי שיעשו במה שנעשה ביום טוב שני אלא חומרא הוא שהחמיר עליהם רבא לפי שלא היו בני תורה:

[דף מא ע"ב] נקוט האי כללא לעולם אין לו אלא ד' אמות מי שהוציאוהו נכרים והחזירוהו נכרים אלא אם הוציאוהו נכרים וחזר לדעת או שיצא לדעת והחזירוהו נכרים אין לו אלא ד"א בלבד וא"צ לומר יצא לדעת וחזר לדעת:

ופירות שיצאו חוץ למקומן וחזרו למקומן אפי' במזיד לא הפסידו את מקומן ומותרים באכילה מ"ט אנוסין נינהו וכדרב פפא:

ופירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג יאכלו במזיד לא יאכלו בין כך ובין כך אין להם אלא ד' אמות בד"א שלא במקומן כלומר שיצאו ולא חזרו אבל אם חזרו למקומן אפילו במזיד יאכלו כרב פפא וכת"ק דר' נחמיה ודר"א בן יעקב ואין כל זה ברור בהלכות הרי"ף:

דף יא.

[דף מב ע"ב] והא דאמר רב הונא היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי חצר יש לו חצי חצר ולא גזרינן דילמא אתי לטלטולי בכל החצר ואע"פ שהוא רגיל להשתמש ההלכה פסוקה היא ואין בה מחלוקת וכן הא דאמר ר"נ מודה לי רב הונא שאם היה מודד ובא וכלתה מדתו על שפת תקרה מותר לטלטל בכל הבית כלומר ע"י זריקה ולא גזרינן דילמא מימשיך בתר חפצו אפילו בבית שנפרץ במלואו בבקעה או לאסרטיא כיון שכלתה מדתו על שפת תקרת הבית לא גזרי' דילמא מימשיך הואיל ותקרת הבית חובטת והויא ליה כמחיצה נזכר הוא לעולם שאין לו רשות לעבור משם ולהלן אף על גב דקי"ל כשמואל דפליג עליה דרב הונא מכל מקום הא דמודה בה רב הונא צריך תלמוד והרי"ף ז"ל לא הזכיר מזה כלום:

דף יא:

והא דאיפלגו רבה ור' זירא בשנפחתו דפני הספינה אי נמי בקופץ מספינה לספינה אליבא דשמואל היא וכיון דפסק הרי"ף ז"ל הלכתא כוותיה דרב [2]לא היה לו להזכיר מחלוקת רבה ור' זירא דכיון דקי"ל כר"ג אפי' בדיר וסהר דברי הכל מותר:

[דף מג ע"א] והא דבעא רב חנניה אם יש תחומין למעלה מי' או לא לא איפשיטא ולקולא נקטינן דספק דדבריהם הוא:

[שם ע"ב] וההוא עובדא דנחמיה דעשו לו מחיצה של בני אדם בשבת ונכנס איכא דקשיא ליה עלה מההיא דאמר שמואל שבת בבקעה והקיפוהו נכרים מחיצה בשבת מהלך אלפים אמה דאלמא כל היכא דלא שבת באויר מחיצות מבעו"י אינו מותר להלך בכולה ומשמע מיהא לכאורה דשמואל לטעמיה דאמר הלכה כר"ג בספינה אבל לא בדיר וסהר וליתיה לההוא שנויא דשנינן ממאי דילמא לא היא עד כאן לא גזר ר"ג הלוך דיר וסהר דאיתנהו למחיצות מיהא מבעו"י אע"ג דלא שבת בהן אטו הלוך דבקעה דליתנהו כלל מבעו"י אלא בשבת הוא שהוקפה משום דשני מקומות הן ולא גזר האי מקום אטו האי מקום ונראה לי דמחיצה של בני אדם שלא לדעת כיון שאין להם שום הרגש בעשיית

[2] מבואר ברא"ש סימן ב':

המחיצה יותר קלה היא ממחיצה שעשאוה כותים בבקעה ואע"פ שזו אינה מותרת להלך בכולה זו מותרת להלך בכולה וכ"ש לטלטול ועוד יש לנו לומר היכא דהוציאוהו נכרים או שיצא שלא לדעת כנחמי' בריה דרב (הונא) [חנילאי] דמשכתיה שמעתא אע"פ שהקיפוהו נכרים מחיצה בשבת מהלך את כולה כר"ג שהתיר בשנתנוהו נכרים בדיר או בסהר אבל שבת בבקעה דלית ליה שום אונס אם הקיפוהו נכרים אינו מהלך יותר מאלפים כיון דלא שבת באויר מחיצות מבע"י כשמואל ובהא אפילו רבן גמליאל מודה:
[דף מד ע"א] והא דתניא נפל דופנה של סוכה בשבת לא יעמיד בה אדם בהמה וכלים ולא יזקוף בה את המטה לפרוש עליה סדין וכו' ותניא אידך עושה אדם את חבירו דופן לסוכה בשבת כדי שיאכל וישתה וישן ויזקוף את המטה ויפרוש עליה סדין כדי שלא תפול חמה על המת ועל האוכלין שנינן להו בגמ' כלים אכלים ל"ק הא בדופן ג' הא בדופן ד' אדם אאדם ל"ק כאן לדעת כאן שלא לדעת דבעי' שלא ירגישו אותן בני אדם שהמחיצה נעשית בהם שלשם מהיצה העמידום שם ואף אנו נאמר זקיפת המטה אזקיפת המטה נמי ל"ק הא דקתני לא יזקוף דזקיף ופריס כי אורחיה לפי שאין עושין בתחלה אהלי ארעי והא דקתני זוקף ופורס כשפורס תחלה ואח"כ זוקף וכדרב הונא דאמר בפרק כירה עושין מחיצה למת בשביל חי ואין עושין מחיצה למת בשביל מת ופירשה התם רב שמואל כר' יהודה וכיון דקי"ל דכלי ניטל אפילו לדבר שאינו ניטל בשבת עושין מחיצה לכתחלה למת בשביל מת וכ"ש בשביל אוכל ולעולם פורש סדין לכתחלה ואח"כ זוקף המטה כרך מדורה בי"ט מלמעלה למטה וכן פוריא וכן ביעתא וכן קדרה וכן חביתא:

דף יג.

הא דתנן וחכמים אומרים אין לו אלא ארבע אמות דייקי עלה בגמרא רבי יהודה היינו תנא קמא ואמר רבא שמונה על שמונה איכא בינייהו לרבנן אית להו לר' יהודה לית ליה ואע"ג דקי"ל במי שישן בדרך כר' יוחנן בן נורי לענין ד' אמות של שביתה נקטינן כרבנן ומשחי להו ה' על ה' ונראה בעיני ה"ה לכל ד' אמות שקונות לו לאדם בכ"מ כולן ח' על ח' הן והוא באמצען:

דף יג:

הא דתנן ושתים החיצונות אסורות זו עם זו אפליגו בה רב ששת ורב יהודה וכרב יהודה נקטינן כגון שנתנה אמצעית עירובה בזו ועירובהבזו:

והא דאמר שמואל חצר שבין שני מבואות עירבה עם שניהם אסורה עם שניה' לא עירבה עם שניהם אוסרת על שניהם ומ"מ שלשתן אסורין אלא כשעירבה הן אוסרין עליה מפני שלא עירב זה עם זה וכשלא עירבה היא אוסרת עליהן וכיון דקי"ל כר"ש ליתא דהא דשמואל כדרבנן אזלא אלא עירבה עם שניהם היא מותרת עמהם והם מותרין עמה והם אסורין זה עם זה לא עירבה עם שניהם אוסרת על שניהם היתה באחד רגילה ובאחד אינה רגילה זו שרגילה בו אסור וזו שאינה רגילה בו מותר ואם עירבה אצל מי שאינה רגילה הותר רגיל לעצמו ואם עירב רגיל לעצמו וזו שאינה רגילה בו לא עירבה והיא עצמה לא עירבה דוחין אותה אצל מי שאינה רגילה והמקפיד על עירובו שאינו רוצה שיאכל ממנו אלא הוא עירובו עירוב אלא שנקרא מאנשי ורדניא וקי"ל כדבא דאמר עירוב משום דירה משום דבתרא הוא הלכך אין מערבין בכלי אבל מערבין בפת אפילו בפחות משוה פרוטה וקטן גובה את העירוב וחמשה שגבו את העירוב כשהן מוליכין את עירובן למקום אחר כלומר לחצר אחרת לערב עמהן אחד מוליך ע"י כולן דשליחותא דכולהו קא עביד כל אלו הלכות גדולות הן והשמיטן הרי"ף ז"ל:

דף יד.

מאי לא אמר כלום אמר רב לא אמר כלום כל עיקר וכו' כתב עליה הרי"ף אע"ג דקי"ל כרב כאיסורי הכא הלכתא כשמואל דהא תניא דאתיא כותיה דשמואל שייכא בההיא תניא אחריתי דת"ר שנים ששאלו חלוק א' וכו' כדכתיבנא בהלכות [3]ואנן לא ידעי' היכא שייכא הא בהא לפי שהחלוק תלוי בבעלים והבעלים יש להם תחומין כל זמן שסיימו ד' אמות מקום שביתתן ואם לא סיימו ד' אמות מקום שביתתן אין להם לזוז ממקומן לדעתיה דרב וכוותי' מסתברא דשקלי וטרו אביי ורב הונא ברי' דרב יהושע דאינון בתראי אליבא דרב ואליבא דרבה דפרשיה לטעמיה דרב משום דלא סיים אתריה ואעפ"כ אין אנו משיבין בזה את הארי לאחר מיתה כיון דנקטינן בעירובין לקולא ועוד דמיתרצא ברייתא דרב לשמואל ולא מתרצא דשמואל לרב ואם יש ממקום רגליו על עיקרו של אילן תרי אלפי וארבע גרמידי בהא אפי' שמואל מודה שלא יזוז ממקומו דדילמא לא קנה שבית' בעיקרו של האילן אלא תחת הנוף שבצד השני נתכוין לשבות שהוא רחוק ממקומו יותר מאלפים וד' אמות ולא קנה עירוב ובמקומו נמי לא קנה שביתה שהרי עוקר דעתו משם הלכך לא יזוז ממקומו:

[3]מבואר ברא"ש סימן י"ד עד חד טעמא הוא עכ"ל הרי"ף:

דף יד:

[דף נא ע"ב] כתב ה"ר שלמה ה"ג ולא יצא עשיר חוץ לתחום ויאמר תהא שביתתי במקומי והאי חוץ לתחום לאו דוקא אלא בסוף התחום ואי דוקא חוץ לתחום סוף לתחום בסוף ד' אמות קאמר שהם שביתתו שלא אמרו לערב ברגל אפילו בכה"ג דאמר שביתתי במקומי אלא למי שבא בדרך וחשכה לו דברי ר"מ ר' יהודה אומר אחד עני ואחד עשיר מערבין ברגל ומעשה של אנשי בית ממל שהיו באין עניי כפר שיחין ועניי כפר חנניה ומחשיכין על התחום אע"ג דלגבי מתנות עניים היו לגבי עירוב עשירים היו שהרי מביתם היו יוצאין על כך ויש להם פת זהו פי' הרב ז"ל:

ובהלכות הרי"ף ז"ל מצאנו לא יצא עשיר חוץ לתחום ויאמר תהא שביתתי במקום פלוני ושמא טעות סופר הוא ולי נראה דמעשה אנשי בית ממל לדברי הכל היא אף על גב דר' יהודה תני לה לא בא אלא ללמדנו באומר תהא שביתתי במקום פלוני העני מותר מפני שאין לו פת וה"ה לעשיר שהחזיק בדרך אבל עשיר שהוא עומד בביתו ואינו מערב ברגליו ואינו שולח פת לא הותר לו לומר שביתתי במקום פלוני אלא שביתתי במקומי וזה הוא שמותר לו:

דף טו.

וזה שכתב רבינו יצחק אלפסי ז"ל איהו כיון דנפק לאורחא ה"ל עני הנך בני העיד דאמרו לי' ערב עלן עשירים נינהו:

אין דבריו נכונים בזה שאין עירוב ברגל נעשה ע"י שליח לעולם לא בעני ולא בעשיר עד שיצא הוא בעצמו ויערב ברגליו כלומר שיאמר כאן תהא שביתתי וזה שאמרו בגמרא הנך עשירים נינהו כך הוא פירושו שאינן יכולין לעמוד בביתם ולומר שביתתנו במקום פלוני עד שישלחו שם פת או שיצאו מביתם ויחזיקו בדרך ויאמרו שביתתנו במקום פלוני או שתהא כונתם לכך כרב יוסף ואליבא דר' יוסי בר' יהודה דאמר להחזיק צריך אבל לומר אינו צריך וזה שאמר לו חבירו לין פה עת חמה היא עת צנה היא לאחר שהחזיק בדרך ורבי יהודה נמי דהוא אבוה דר' יוסי בר' יהודה הכי ס"ל דלהחזיק צריך ומאי יתר על כן דקא א"ר יוסי בר' יהודה דאפילו בשתיקה קנה מקום שביתה שאינו צריך לומר שביתתי במקום פלוני אלא כיון שנתכוין לכך דיו:

וליתא לדרבא דאמר לומר דכולי עלמא לא פליגי דצריך כי פליגי להחזיק דר' יהודה סבר צריך להחזיק בדרך ור' יוסי בריה סבר אינו צריך להחזיק ומה שאמר ליה חבירו

לין פה עת חמה היא עת צנה היא קודם שיחזיק בדרך ולא קי"ל כרבא אלא כרב יוסף ממעשה דרב יהודה איש ברתותא:
והא דתנן מי שיצא חוץ לתחום כתב עלה הרי"ף והלכתא כת"ק ואית דבעי מימר הלכה כר' אליעזר דאמר שתים יכנס ממעשה דנחמיה בריה דרב הונא בר חנילאי ולי נראה כי מתוך אונסו של נחמיה דמשכתיה שמעתא ונפק חוץ לתחום ולא מלו ליה גברי למעבד מחיצה אלא עד שתי אמות חוץ לתחום לפי' הורו לו כרבי אליעזר דאמר שתים יכנס אבל בלא אונסא לא סמכינן אדר' אליעזר וכדא"ל רב חנן בר רבא לאביי ומדר' אליעזר קא מותבת ליה למר אלמא לא סמכינן עליה:

דף טו:

תאנא מפני טועי המדה פי' ה"ר שלמה כדתנן אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה וארבעים חבלים יש לאלפים אמה וכל חבל והכל מתמעט שיעור שתי אחיזות שזה תופס מכאן וזה תופס מכאן והאחיזה טפח וחצי אצבע דהיינו תפיסת אצבעותיו עם עובי הגודל הרי פ' טפחים ומ' אצבעות שעולין לעשרה טפחים הרי הכל צ' טפחים שהן ט"ו אמות:

דף טז.

[דף נז ע"ב] רבינא אמר מאי רביעי רביעי דתחומין פירוש שהמגרש היה מושך חמש מאות בכל ארבעת תחומי העיר ולא היה אוכל מן הקרנות כלום וכשתחשוב חמש מאות אמה על אורך אלפים של תחום שהוא בכל רוח ורוח כנגד העיר שהיא אלפים על אלפים יצא לך המגרש כאילו הוא אלף על אלף וזהו שכתב אלף אמה סביב והתחום הוא אלפים על אלפים שהן ד' טבלאות שכל אחת ואחת יש בה אלף על אלף נמצא המגרש רביע ולא צריכין לעגולא כלל לא במתא ולא באמו' דמגרש כאביי ורבא אלא הכל אנו חושבין ברבוע לדעתיה דרבינא ובמתא דהויא אלפים על אלפים ואין המגרש אוכל מן הקרנו' כלום לדעתיה דרבינא אלא מן התחומין בלבד עוד יש לפרש בדברי רבינא דאמר רביע דתחומין כי כשתחשוב תחומין בלא קרנות אלפים אמה לכל רוח ותצרף אותה כטבלא מרובעת יצאו לך ארבע אלפים על ארבע אלפים שהם שית עשר אלפי בתבראתא וכתחשוב המגרש אלף אמה לכל רוח ותצרף אותה כטבלא מרובעת יצאו לך שני אלפים על שני אלפים שהם ד' אלפים בתבראתא נמצא מגרש רביע כמו שידוע כי מרובע שנים על שנים רביעית ממרובע ד' על ד' וזה הפי' יותר נכון ורב אשי אמר מאי

רביע רביע דקרנות ובכל עיר שבעולם בין עגולה בין מרובעת בין גדולה בין קטנה ולא צריכין לאוקמא במתא דהוי תרי אלפי על תרי אלפי כל שהיא שאין המגרש אוכל מן התחומין כלום אלא מן הקרנות בלבד הוא שאוכל רביע מכל קרן וקרן דהויא ליה קרן תרי אלפי על תרי אלפי ומגרש אוכל ממנו אלף על אלף שהוא הרביע לפי שהיא מביא טבלא מרובעת של אלף על אלף ומניחה כנגד חודה של קרן העיר באלכסון וזה הוא מגרש ערי לויה. והוי יודע כי כל החשבונות שנאמרו בענין הזה כגון ארבעה דמתא ודקרנות ותמניא (ותשעה) ושתסר ועשרים וארבעה ותלתין ושיתא כולן אלפי אלפים הם שא' מהן הוא אלף על אלף שכל החשבונות ערוכות ושמורים בהלכה זו בטבלאות שכל טבלא וטבלא מהן הוא אלף על אלף והם הם האחרים המנויים בחשבונות הללו ועוד הוי יודע כי תירוצי' דאביי ורבא מתפרשים על שני דרכים. הדרך האחד כשתחשוב המגרש שהוא סביב העיר העגולה והוא עגול כדור כמין טבעת לפי שעגול העיר יוצא מתוכו אם תחשוב אותו בעגול רצוף יוצא מתוך טבלא מרובעת יצא לך חשבון ההלכה בין כדברי רבא בין כדברי אביי. והדרך השני אם תחשוב הטבלא של רבוע העיר עם המגרש ביחד בהוציאך יתרון המרובע על העגול ואח"כ תוציא עגול העיר לבדה מתוך עגול העיר עם המגרש יצא לך חשבון מכוון וזה פי' הדבר בדברי רבא כי העיר אלפים והמגרש אלף לכל רוח הרי ד' אלפים רבוען כמה הוי בתבראתא שתסר כמה מרובע יתר על העגול רביע דל רבעא מינייהו פשו להו תרתי סרי והוא עגול העיר עם המגרש ביחד דל מינייהו תלתא אלפי דהוא תבראתא דקרתא בלחוד פשו להו תשעה אלפי גם דברי אביי יעלו לך על דרך החשבון הזה מכוונים כי העיר לדבריו היא אלף והמגרש אלף לכל רוח הרי ג' אלפין רבוען כמה הוי בתבראתא תשעה אלפי דל רבעא מינייהו פשו להו שבעה אלפי חסר ריבעא דאלפא והוא עגול העיר עם המגרש ביחד דל מינייהו אלפא חסר רבעא דהוא ריבוע דקרתא בלחוד פשו להו שיתא אלפי דהוא ריבעא דקרנות ותחומין והא דא"ל רב חביבא מחוזנאה לרב אשי והא איכא מורשא דקרנתא בערי מגרש איבעיא ליה ולא לטעמיה דרב אשי איבעיא ליה דלדידיה ל"ק ולא מידי דהא אמר מאי רביע רביע דקרנות כי קא מבעיא ליה לטעמייהו דרבא ודאביי דמוקמי ליה במתא עגולתא ושהמגרש שלה כמו כן נחשב בעגול אלף אמה סביב ואי בעיא ליה לרב חביבא כיון שאנו מרבעין את העיר הרי מורשא דקרנתא של הרבוע אוכל מן האלף אמה של מגרש ונמצא המגרש חסר מחשבונו שחשבנו אותו לפי שריבועה של העיר נכנס בקרנותיו בעגולו של המגרש והשיב לו רב אשי במתא עגולתא שאין לה מורשא אמר ליה והא רבענא כלומר וחשבון הרבוע אוכל מחשבון המגרש כמורשא דקרנאתא אמר ליה אימור

דאמרי' חזיא כמאן דמירבעא מירבענא כלומר מה לנו אם חשבון זה אוכל מזה מכל מקום המגרש פנוי הוא שאין הריבוע אוכל ממנו כלום במעשה אלא בחשבון ואם אנו רואין את העיר כמרובעת אין זה מזיק כלום לחשבון המגרש שמכל מקום המגרש פנוי הוא נחשב על החשבון שחשבנוהו ואם שני חשבונות של העיר ושל המגרש נוגעין זה בזה ואוכלין זה מזה אין בכך כלום ועוד שאלו רב חביבא לרב אשי ברבוע העיר לענין תחומי שבת ששנינו בברייתא שהעיר משתכרת ד' מאות אמה לכאן וד' מאות אמה לכאן דהויין להן בד' קרנות אלף ושש מאות אמה והלא עיר עגולה היא וקיימא לן כמה מרובע יתר על העגול רביע של המרובע שהוא שליש העגול וכשתרבע העיר כטבלא מרובעת שהיא אלפים על אלפים נמצא הרביע של המרובע עודף על העגול שית מאה ושיתין ושבע נכי תלתא דהוא תילתא דתרי אלפי דהוה ליה שליש העגול נמצא שאינו משתכר לשתי קרנות מן האלכסון האחד אלא תרס"ז אמות פחות שליש וכן לשתי קרנות של האלכסון השני מפני שהעיר היא אלפים על אלפים והיאך תאמר שמשתכרת אלף ושש מאות דהויין להו ד' מאות אמה לכל קרן וקרן ורב חביבא מחוזנאה מיטעא הוי טעי שהיה סבור כי יתרון אלכסונו של מרובע על בריח העגול שבתוכו כפי יתרון המרובע על העגול והיינו דאמר ליה רב אשי ה"מ בריבוע כלומר שהחשבון הזה שאנו אומרים שהמרובע מוסיף על העגול רביע הוא סך היתרון הדבוע על העגול בתבראתא ואתה לא דקדקת בחשבונך לעשות וע"ד התבראתא וגם חשבון הברייתא אינו ע"ד יתרון המרובע על העגול בתבראתא אבל חשבון הברייתא הוא בהלוך כחוט מתוח מן העגול לקרנות כמו קו עובר על ציר העגול ויוצא אל הזוית של המרובע שלמעלה ממנו כשתחשוב אלכסון המרובע אלפים ושמנה מאות אמה שהוא ממותר ד' אלפין חומשין שני חומשין לכל אמה ואין בריח העגול אוכל מן הקו הזה אלא אלפים אמה בלבד נמצא הקו היוצא מן העגול לכל זויות וזויות ד' ממות אמה לכאן וד' מאות אמה לכאן וזהו כלל דברי רב אשי שאין חשבון הברייתא במה שמשתכרת העיר ארוך ע"ד רבוע בתבראתא אלא בקו בלבד:

דף טז:

ופלוגתא דרב הונא וחייא בר רב בקרפף לא פסק הרי"ף הלכתא כמאן ונראה שסומך לו על מה שמסור בידינו שאנו הולכין להקל בעירובין ובתחומין וא"כ הוא הלכה כרב הונא דאמר נותנין לו קרפף לזו וקרפף לזו והיה לו להזכיר הא דאמר רבא אמר ר' אידי אמר ר' חנינא לא משולשין אלא כל שאילו מכניס אמצעי לביניהן ואין בין זה לזה כלומר אין בין

כל חיצון לאמצעי אלא מאה וארבעים ואחת ושליש ונראה כשהן משולשין ועוד היה לו להזכיר הא דאמר רב הונא חומת העיר שנפרצה במאה ומ' ואחת ושליש ועוד היה לו להזכיר כמה יהא בין היתר לקשת ושמא הניח דבר סתום מאחר דקיימא לן כרבא בריה דרב הונא דאמר אפילו יותר מאלפים הרי סתמו כפירושו שמאחר שלא נתן שיעור הרי היא בחזקת כל שהיא:[4]

דף יז.

והא דמתני רב הונא בר נתן לקולא אמר רבא לא שנו אלא בהר המתלקט עשרה מתוך חמש אבל בהר המתלקט עשרה מתוך ד' אומדו והולך לו נמצאת שמועה זו ברוב נוסחי הלכות הרי"ף ז"ל בחלוף ובשבוש והנכון כמו שכתבנו:

דף יז:

[דף נט ע"א] מתני' עיר של יחיד ונעשית של רבים וכו' היכי דמי עיר של יחיד ונעשית של רבים פי' שמערבין את כולה ואינה צריכה שיור אמר רב יהודה כגון דסקרתא דריש גלותא עיר קטנה היתה והיו כל הדרין בה איש בביתו ממוני' איש על עבודתו תחת רשותו של הנשיא אמר ליה רב נחמן דסקרתא דריש גלותא מאי טעמא שרי' לה לערב בלא שיור אלימא כיון דשכיחי גבי' בהרמנ' מדכרי אהדדי כלומר כיון שהן מצויין תמיד אצל הנשיא ליטול רשות ממנו לדון או להורות או להתיר בכורות הם מזכירין זה את זה שלפי' מערבין אותה בלא שיור מפני שהיא ברשות הנשיא ולא אתי לאיחלופי בעיר של רבים והרי היא של רבים או בעיר של רבים ונעשית של יחיד שאין מערבין אותה אלא אם כן עושין לה שיור כדי שלא תשתכח תורת איסור רשות הרבים אי הכי כולהו ישראל נמי שכיחי גבי הדדי בצפרא דשבתא לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ורגילין היו ליטול רשות מן הנשיא כל מי שהוא דורש ברבים ולברך את הנשיא בכל שבת ושבת כמו שרגילין לומר עכשיו יקום פורקן מן שמיא וכו' וא"כ לא משכחת לעולם עיר של רבי' שצריכה שיור אלא אמר רב נחמן כגו דסקרת' דנתזאי רואר שהיה עשיר גדול ובנה עיר לעצמו והושיב בה אנשים שהיו מעלים לו שכר הבתים כגון זו מערבין את כולה מפני שהיא כחצר אח' ורה"י היא אבל עיר אחרת אין מערבין אותה בלא שיור ובשיור מערבין אף עיר של רבים והרי היא של רבים וכי קתני של רבים ונעשית של יחיד אין

[4] צ"ל דרבה בר רב הונא

מערבין את כולה אא"כ עשו חוצה לה שיור רבות' קמ"ל שאף זו צריכה שיור וכ"ש של רבים והרי היא של רבים ואם אין לה אלא פתח אחת מערבין את כולה בלא שיור:
ואנו תמהים על הרי"ף שלא חשש לפ' משנתי' בעיר של יחיד ונעשי' של רבים לכתבו כמו שאמור בגמ' וזה שכתב ש"מ כל היכא דאיכא שני פתחים לא מערבין ליה עד דעבדי לה שיורתיה לו לפרש דבריו ולומר בד"א בעיר של רבי' והרי היא של רבי' ואם לא היה כות' מזה כלום לא היינו צריכין לו שהרי מפורש הוא בברייתא אם היה של רבים והרי היא של רבים ואין לה אלא פתח אחת מערבין את כולה ושמעת מינה הא יש לה שני פתחים אין מערבין עד דעבדי לה שיור ולא ידעתי על מה השמיט מלכתוב הא דאמר רב נחמן אמר שמואל אנשי חצר ואנשי מרפסת וכו' והא דאמר רב יהודה אמר שמואל כותל שרצפו בסולמות וכו' וההוא עובדא דבני קוקוניא דאתו לקמיה דרב יוסף אמרו ליה הב לן גברא דמערב לן מאתי' דשמעי' מההיא עובדא דעבדין שיור אפילו בבתי דפתיחי לנהרא ולא פתיחי למתא ולא דייקי' למתני' דתנן אין מערבין את כולה מכלל דאי בעי לערובי מצו מערבו אלא אע"ג דלא מצו לעירובי הוי שיור כל אלו הלכות גדולות וקבועות הן:

דף יח.

וזה שכתב וטעמא דשיור כדי שיכירו כי העירוב הוא שהתיר הטלטול לפיכך אסור השיור כדי להיות מוכיח על העירוב זה תימה גדולה דהא אסיקנא בגמרא בעיר חדשה שביהודה דקטנה הוי שיור לגדולה וגדולה הוי שיור לקטנה אף ע"ג דאיכא מאן דאמר דגדולה לא הויא שיור פלוגתא דרב יהודה ורב הונא היא וקיימא לן בכה"ג כדברי המיקל ועוד הא רבה בר אבוה מערב ליה לכולה מחוזא ערסאתא וכל חד וחד הוי שיור לחבריה והיאך עלתה על דעתו לומר שהשיור היכר ויסוד וטעם השיור שאמר בו אינו אלא כמו שכתבנו כי מפני שהיתה העיר מעיקרא של רבים אם היינו מערבין את כולה ועושין את כולה כרשות היחיד נמצאת רשות הרבים משתכחת ממנה עכשיו שעושין לה שיור והגדולה אסורה להשתמש עם הקטנה וכן הקטנה עם הגדולה יש בזה זכר לרה"ר שהיא עיקר איסור שבת שאסור להוציא לה ולהכניס ממנה והמוציא והמכניס חייב חטאת:
והא דתנן מי שהיה במזרח ואמר לבנו לערב במערב וכו' פרישנא בגמ' מזרח בנו ומערב בנו אי נמי מזרח ביתו ומערב ביתו וכגון דקאים ביתו באלכסונא דמתא כגון זה יתכן שיהא לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן והיה לו לרי"ף ז"ל לכתוב זה וכן היה

לו לכתוב תירוץ משנתינו ששנינו אנשי עיר גדולה וכו' כמו שאמרנו בגמרא חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א במודד אבל מי שהיה וכו':

דף יח:

והפירוש שכתב בעיר שיושבת על שפת הנחל אם לפניה דקה בתוך הנחל וכי רוב העתים הנחל יבש ומשתמשין בו אין צורך לנו לפי' הזה אלא כך הוא הפי' הנכון אם יש לפניה דקה על שפת הנחל הרי השפה שכלפי העיר ניחא תשמישתה ונחשבת עם העיר ומודדין לה תחומה משפת הנחל ואם אין לה דקה על שפת הנחל מיגו דבעית' תשמישתא של העיר על שפת הנחל בלא דקה ד"א אינו נחשב מכלל העיר כל מה שעל שפת הנחל מן הנחל ועד העיר ואין מודדין לה תחומה אלא מפתח בתיהם:

דף יט.

ופלוגתא דשמואל ור' אלעזר בנותן עירובו בעיר חרבה לא הזכירה הרי"ף והלכתא כר' אלעזר דלקולא נקטינן בעירובין ובתחומין והא דתנן אמרו לו אימתי בזמן שאין בה דיורין איצטריכי' לתרוצו אליבא דר' אלעזר לא תימא שאין בה דיורין אלא אימא שאינה ראוי' לדירה והא דתניא שבת בעיד גדולה אפילו כאנטוכיא וכו' אוקימנא אליבא דד' עקיבא וטעמא דשבת אבל בנותן אין לו ממקו' עירובו אלא אלפים אמה ולא בעיר חרבה אלא אפי' בעיר מיושבת וליתא לדר' עקיבא הלכך בין הרבה בין מיושבת ל"ש עיר ול"ש מערה אם היו דיורין מתחלה והיא דאויה לדידה מהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה:

דף יט:

[דף סה ע"ב] הא דא"ר יהודה אמר רב ישראל ונכרי בפנימי' וישראל בחיצונה מעשה בא לפני ר' ואסר לפני ר' חייא ואסר אוקימנא כר' אליעזר בן יעקב וכר' עקיבא דאמר רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה ומסקנא ה"ה לישראל ונכרי בחיצונה וישראל בפנימית כדא"ל רב לר' אלעזר תן לחכם ויחכם עוד ובכל מקום קי"ל מעשה רב וי"ל משום דירת נכרי החמירו כר"ע גזיר' שמא ילמד ממעשיו אבל בעלמא לא קי"ל כר"ע והרי"ף לא הזכיר מזה כלום ושמא סמך על הא דגרסינן בסוף פירקין א"ר אלעזר נכרי הרי הוא כרבי' ועיקר השמועה ההיא אינו אומר אלא על נכרי בפנימית ושני ישראל בחיצונה ושמא היתה דעתו של הרי"ף כי ה"ה לישראל ונכרי בחיצונה או בפנימית דאפילו לרבנן אסור משום דילמא איכא מאן דלא ידע ונכרי אם איתא דאוגר מיפעא פאעי:

[דף סו ע"א] והא דאמר שמואל כל מקום שאוסרין ואין מערבין אין מבטלין אוקימנא לאיתויי נכרי שבא בשבת ומאי אין מבטלין דקאמר כלומר שאין שוכרין ממנו בשבת ולא סמכינן עלה אלא אדר' יוחנן וכו' סמכינן דאמר יפה עשיתם ששכרתם וכיון דקי"ל הלכתא הכי ליתה לדרב המנונא דאמר אין מבטלין כשמת הנכרי בשבת כלומר שאין השנים שהיו דרים עמו מבטלים זה לזה אע"ג דמסייעא לי' מתניתא דתניא כל שנאסר למקצת שבת נאסר לשבת כולו ואוקימנא בגמרא זה הכלל לאיתויי מת נכרי בשבת לא סמכי' אהא דכי קתני זה הכלל אירשא קאי כל שהותר למקצת שבת ואף אההוא כללא לא סמכי' דסתמא כר' יהודה ורב פסק הלכתא כר' יוסי בפרק כל גגות העיר אבל על מה דאתי מרבויא דזה הכלל דרישא סמכי' דהיינו עירב דרך הפתח ונסתם הפתח ולעולם זה הכלל אירשא קאי אבל אסיפא לא קאי ואגב שיטפא דרישא פרישו לה בגמ' נמי אסיפא לאיתויי מת נכרי בשבת ולא סמכי' עלה אלא אדר' יוחנן סמכי' דאמר שוכרין מן הנכרי בשבת ואח"כ מבטלין השנים שהיו דרין עמו זה לזה וכיון דתרתי עבדי' דהיינו שכירות וביטול רשות לא מיבעיא דעבדי' חדא דהיינו ביטול רשות כשמת נכרי בשבת הלכך ליתא לדרב המנונא ואף רב ששת פליג עליה ואף רבה ואביי פליגי עליה דא"ל אביי לרב' מת נכרי בשבת מאי כלך אצל יפות איכא כלומר ועל מה מבטלין הדרין רשותן זה לזה דהא ליכא למימר איגלאי מילתא למפרע דמבעוד יום ניחא ליה בהדין בטול כאומר כלך אצל יפות שאם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה דאיגלאי מילתא למפרע דמעיקרא ניחא ליה במאי דעבד אע"פ שתרם שלא ברשות והרי"ף ז"ל לא כתב בענין מת נכרי בשבת כלום:

[שם ע"ב] רבא אמר אפי' שתי חצרות זו לפנים מזו פעמים מבטלין ופעמים אין מבטלין באיזה צד נתנו את עירובן בחיצונה ושכח אחד בין מן הפנימית בין מן החיצונה ולא עירב שתיהן אסורות פי' אם שכח אחד מן הפנימית האי בר פנימית למאן ניבטל ניבטל לבני פנימית כי היכי דתחוד פנימית דשא באפה ותשמש לעצמה ליתא לעירוב גבייהו שהרי נתנוהו בחיצונה ואי אחדא דשא באפה ומשתמשת הרי הם בני פנימית כמי שאבד עירובן שהרי סגרו הדלת לפניו להפריש רשותן מרשות שהעירוב נתון בה נבטיל לבני חיצונה כלומר אף לבני חיצונה יבטל רשותו כדי שיהו כולן מותרין אין ביטול רשות מחצר לחצר כה"ג אליבא דשמואל אע"פ שאוסרין ומערבין שבכל מקום שאין בו נעילת דלת אין בו בטול רשות מחצר לחצר אליבא דשמואל זה הדין בששכח אחד מן הפנימית ולא עירב ואם שכח אחד מן החיצונה ולא עירב כמו כן שתיהן אסורות דהאי בר חיצונה למאן ניבטיל לבני חיצונה כי היכי דלישתרי בני חיצונה וליאסרו בני פנימית אתי

בני פנימית ואסרו עלייהו שאפילו רגל המותרת במקומה אוסרת שלא במקומה לר"ע כ"ש רגל האסורה במקומה ופנימית אסורה היא במקומה מאחר שעירוב כולן בתחלה כאחת ונתנו עירובן בחיצונה וזה לא ביטל רשותו לבני פנימית אלא לבני חיצונה ניבטיל לבני פנימית כלומר אף לבני פנימית כדי שיהו כולן בחצר אחת ויהיו כולן מותרות אין ביטול רשות מחצר לחצר וכיון דפנימית אסורה חיצונה נמי אסורה משום דריסת הרגל נתנו עירובן בפנימית שכח אחד מן הפנימית ולא עירב שתיהן אסורות דהאי בר פנימית למאן ניבטיל ניבטיל לבני פנימית כדי שתהא היא מותרת וחיצונה אסורה איכא חיצונה דאסרה עלה מפני שהעירוב שלהן שהוא נתון בפנימית מרגילה בתוך הפנימית והוו להו בני חיצונה כבני פנימית והמבטל רשות צריך שיבטל לכל אחד ואחד כרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר ולא מצי פנימית למיחד דשא באנפה ולאישתמושי כל כמה דלא מצי אמרה לתקוני עירוב שתפתיך ולא לעוותי וזה שהעוות בא על ידה אינה יכולה לומר כן ניבטל לבני חיצונה כלומר אף לבני חיצונה כדי שיהו כולן כחצר אחת ויהיו כולן מותרין אין בטול רשות מחצר לחצר וה"ל כאילו לא בטל להם לבני חיצונה כלום ואסרי בני חיצונה על בני פנימית מפני שעירובן שהוא נתון בפנימית מרגילה לתוך הפנימית וכדאמרן זה הדין בששכח מן הפנימית ולא עירב אבל אם שכח א' מן החיצונה ולא עירב והעירוב נתון בפנימית פנימית דאחדא דשא ומשתמשא מותרת וחיצונה אסורה ולא אסרה חיצונה לפנימית אע"פ שהעירוב מרגילה משום דאמרה לה פנימית לחיצונה לתקוני שתפתיך ולא לעוותי ובהא מודה שמואל דיש בטול רשות מחצר לחצר כגון זה שבני חיצונה מבטלין לבני פנימית אותה זכות שהיתה להן ברשותן ע"י הרגל עירובן ונותנין להן רשות לסגור הדלת בעדם ולא ירגילו על ידי עירובן ליכנס לתוכן וזה הוא שאמר רבא אליבא דשמואל שתי חצרות זו לפנים מזו פעמים מבטלין ולא משכחת בהו בטול רשות אלא בכה"ג והיינו דאמרינן לקמן בסוף פירקין ולר"ע נמי אמרה לה לתקוני שתפתיך ולא לעוותי דאמרה לה מבטילנא לך רשותא ולרבנן לא צריכה למימר לה הכי אלא פנימית אחדא דשא באפי נפשה ומשתמשא ואינה צריכה לביטולה של חיצונה ושמואל כר"ע אמרה למילתה לפום מאי דמפרש רבא פעמים מבטלין ופעמים אין מבטלין ואנן השתא לא קי"ל כשמואל ולא כר"ע ויש ביטול מחצר לחצר בכל ענין שצריך בו בטול כר' יוחנן והא דאיבעי לעירובי מאתמול מצו מערבי א"נ יכלי למעבד שריותא אחריתי אכל היכא דאי בעי לעירובי מאתמול לא מצו מערבי ולא מצו למעבד שום שריותא מאתמול כנון ב' בתים בשני צדי רה"ר והקיפום נכרים מחיצה בשבת כזו אפילו ר' יוחנן מודה שאין מבטלין וכדפשט ליה רב ששת לרב חסדא ונכרי שמת בשבת

מבטלין אע"ג דאי בעי לעירובי מאתמול לא מצי מיערבי מיגר מיהא מצו אגרי והוה להו שריותא מאתמול וכן יורש שירש אביו בשבת מבטל רשות אע"ג דאי כעי לעירובי לא מצי מערב איהו הוא דלא מצי מערב הא אבוה מצי מערב והוה להו שריותא מאתמול וכדפשט ליה רב נחמן לרבא יורש כרעא דאבוה הוא אע"ג דתאני ר' שמואל אין מבטלין דרב נחמן עדיפא משום דקא רבי יוחנן כותיה דאמר הני מתניאתא מני ב"ש דאמרי אין בטול רשות בשבת והרי"ף לא כתב מזה כלום:

דף כ.

[דף סז ע"א] ונכרי שיש לו ד' על ד' פתוח לבקעה אפי' מכניס ומוציא קרנות וגמלים כל היום כולו דרך מבוי אינו אוסר על בני מבוי מאי טעמא בההוא פתח דמיחד ליה ניחא ליה מפי וכן אם היה פתוח לקרפף והוא דהואי יותר מבית סאתים אבל בית סאתים אוסר ההוא נכרי במבוי וחילופה בישראל יותר מבית סאתים אוסר ישראל במבוי מפני שאינו יכול לטלטל באותו קרפף כול' אבל בית סאתים אינו אוסר משום דבההיא דמיחד ליה מפי ניחא ליה:

וסלע שבים גבוה עשרה ורוחב ארבעה ממלמלין בתוכו בכולו והוא דהואי עד בית סאתים ולא יותר מכאן ואין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מן הים לתוכו כל שהוא פחות מבית סאתים או כבית סאתים פחות מכאן כלומר שאינו גבוה עשרה או שאינו רחב ארבעה מטלטלין בתוכו עד ד"א ומטלטל בתוכו לים ומן הים לתוכו בין שהוא כבית סאתיים בין שהוא פחות מכאן או יתר על כן ואם היה גבוה עשרה והוא יותר מבית סאתים אין מטלטלין בתוכו אלא בד' אמות אבל מטלטלין מתוכו לים ומן הים לתוכו כרב אשי דאמר הן אמרו והן אמרו והרי"ף ז"ל לא הזכיר מזה כלום:

[דף סט ע"א] וקי"ל כאביי דאמר ל"ק כאן שהחזיקו בני מבוי במבוי כאן שלא החזיקו ונקטי' מינה שכל מי שביטל רשות חצירו או מבואו והחזיקו בו בני מבוי או בני חצר אינו יכול לחזור בו לאותה שבת ואם לאו יכול לחזור בו והיינו דתניא אם עד שלא נתן רשותו הוציא ישראל שלא עירב לחצר בין בשוגג בין במזיד יכול לבטל רשותו ר' יהודה אומר בשוגג יכול לבטל אבל לא במזיד מפני שהוא מומר משנתן רשותו והוציא בין בשוגג בין במזיד אוסר דברי ר"מ ד' יהודה אומד במזיד אוסר בשוגג אינו אוסר בד"א בשלא הוחזקו בני מבוי במבוי אבל החזיקו בין בשוגג בין במזיד אינו אוסר וקי"ל כד' יהודה והאי בד"א משמע דאדר' מאיר קאי ולא אדר' יהודה דאילו לר' יהודה הא שמעינן ליה במתני' דאמר מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא יוציא ויאסור עליכם אלמא אפי'

לאחר חזקה יכול לחזור בו לאפוקי מת"ק דאמר מהרו והוציאו את הכלים למימרא דכיון דאחזוק אחזוק ולא מצי צדוקי למהדר ביה בתר חזקה והשתא דתניא ברבי יהודה אומר מהרו ועשו צרכיכם במבוי עד שלא תחשך ותריצנא למתני' מאי עד שלא יוציא עד שלא יצא היום משום דסבר ר' יהודה צדוקי הרי הוא כנכרי ולא השכיר רשותו הלכך האי דקתני בברייתא בד"א בין אדר' מאיר בין אדר' יהודה קאי ובישראל שלא עירב עסקי' בברייתא ולא קשיאן אהדדי ואע"ג דשנינן להו שינויא אחרינא לא קשיא כאן במומר מחלל שבתות בפרהסיא כאן במחלל שבת בצנעא לענין חזקה הדין שנויא סמכי' דמאי עד שלא יצא עד שלא יצא היום משום דמתרץ ביה בד"א דברייתא בין לר"מ בין לר' יהודה וכיון דתריצנא למתני' חסורא מיחסרא והכי קתני צדוקי הרי הוא כנכרי קי"ל הלכתא כסתם מתני' הלכך צדוקי אינו מערב ואינו נותן רשות עד שישכיר והרי"ף ז"ל השמיט מלכתוב זה:

דף כא:

[דף ע ע"א] והא דתניא אחר שלא עירב נותן רשותו לאחר שעירב כתבה הרי"ף כצורתה ולא כתב מאי דפרישנא בגמרא עלה ויש בה דברים שצריכין תלמוד כגון לא צריכא אע"ג דאמרו ליה קני ע"מ להקנות ועוד יש שם דברים אחרים כיוצא בזה:

[דף עב ע"א] הא דאיפליגו רב ריחומי ואבא יוסי חד אמר בפת כולי עלמא לא פליגי דסומכין פי' ובחדא סגיא או בעירוב או בשיתוף כי פליגי ביין וחד אמר ביין כולי עלמא לא פליגי דאין סומכין כלומר דבעי' תרתי בעי' עירוב ובעי' שיתוף יש מחכמי הדור מי שפסק כמ"ד ביין כולי עלמא לא פליגי משום דמסייעא ליה דרב גידל ולי נראה דרב גידל דחייה בעלמא היא ואדרבה פשוטה דברייתא כמ"ד בפת לא פליגי ומשמע כדסברי' מעיקרא לומר או מערבין בפת החצרות או משתתפין כמבוי ביין הלכך מסתברא כמ"ד בפת לא פליגי וכ"ש דקי"ל כדברי המיקל בעירובין:

דף כב.

שמעת מינה מקום לינה גורם מדקתני צריכין עירוב לכל אחד ואחד ומאי מקום לינה אף מקום לינה דהא אהני להו נמי מקום פיתא שאם אין עמהן דיורין בחצר אין צריכין לערב ואוקמה רב יהודה משמיה דרב במקבלי פרס מאביהן שאנו ומקום פיתן הוא מקום לינתן שהפרס (יז) מקבלין מאביהן באין ואוכלין אותו בבתיהן ולעולם מקום פיתא גורם ואין מקום לינה גורם כלו' ואהני' להו קבלת פרס שמקבלין מאביהן שאם אין עמהן

דיורין בחצר אין צריכי' לערב ואית דגרסי האחים השותפין כלומר שהן שותפין בבתי החצר ואהניא להו שותפתן שאם אין עמהם דיורין בחצר אין צריכין לערב ואם יש עמהם דיורי' ושכח אחר מהן ולא עירב ביטל את רשותו מסתמא וכמאן דשמעיניה דבטול בפי' דאמי. ובפירושי רבינו שלמה ורבינו חננאל ובהלכות הרי"ף ז"ל לא גרסי' השותפי' ולא גרסי' ביטל רשותו אלא מבטל רשותיה כלומר צריך שיבטל בפי':

דף כב:

[דף עג ע"א] והא דת"ר מי שיש לו חמש נשים וכו' לא כתבה הרי"ף ונראה לנו שהלכה כר' יהודה בן בבא דמתיר בעבדים ואוסר בנשים משום דמפרש רב טעמיה מדכתיב ודניאל בתרע מלכא כלומר כל מקום שהיה הולך היה רואה עצמו כאילו הוא בשער המלך מפני מוראת מלכות ואף עבד אצל רבו כך הוא וכן תלמיד אצל רבו מדרב בי ר' חייא ור' חייא בי ר' והא דבעא מיניה אביי מרבא חמשה שגבו את עירובן כשהן מוליכין את עירובן למקום אחר פי' לחצר אחרת לערב עמה עירוב אחד לכולן או שצריכין עירוב לכל אחד ואחד א"ל עירוב א' לכולן אקשי' עליה והא אחין כמי שגבו את עירובן דמי מאחר שאם אין עמהם דיורין בחצר אינן צריכין לערב אלמא אע"פ שלא גבו כמי שגבו דמי וכשם שאנו אומרים בחמש חבורות ששבתו בטרקלין אע"פ שלא גבו כמו שגבו דמי וכשמוליכין עירובין למקום אחר עירוב אחד לכולן כך היה לנו לומר באחין ועל מה תנן צריכין עירוב לכל אחד ואחד וקס"ד אפי' כשמוליכין עירובן למקום אחד בחצר אחרת ואוקימנא כגון דאיכא דיורי אחריני בהדייהו ואין מוליכין עירובן למקום אחר לחצר אחרת אלא בחצר שלהם בבית אחת הן מניחין אותו דמגו דהני אסרי הני הני נמי אסרי הני כלומר מתוך שאחרים אוסרין את האחים אף האחים אוסרין זה את זה וצריכין עירוב לכל אחד ואחד הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא אימתי וכו' מכלל דרישא כשיש עמהם דיורין עסקי' והא דקתני או שאין עמהם דיורי' בחצר אין צריכין לערב כללא הוא לומר אף כשמוליכין עירובן למקום אחר אינן צריכין אלא עירוב אחד לכולן:

דף כג:

כי אתא רבין אמר ר' ינאי שלש מחלוקות בדבר ת"ק ור' עקיבא ורבנן בתראי דאמרי אין דריסת הרגל אוסרת כלל אפי' רגל האסורה אינה אוסרת והא דתנן שכח אחד מן החיצונה וכו' אתאן לת"ק ומהשתא לא צריכינן להוא שינויא דאמר חסורי מיחסר' והכי קתני וכפשוט' מתנינן לה למתני' ולא מיחסרא ולא מידי והרי"ף לא פסק בשלש

המחלוקות הללו הלכה כדברי מי ונ"ל דהלכה כת"ק דאמר רגל המותרת אינה אוסרת רגל האסורה אוסרת דסוגיא דשמעתא הכי אזלא והכי אסקה שמואל לעולם מותרין עד שיהו שנים בפנימית וא' בחיצונה אבל שנים בחיצונה ואח' בפנימית אע"פ שהם שלשה ואני קורא בהם רבים בחיצונה אינן אוסרין דשמעת מינה רגל האסורה אוסרת רגל המותרת אינה אוסרת ואמר ר' אלעזר נכרי הרי הוא כרבים שאם היה נכרי בפנימית ושני ישראל בחיצונה דריסת הנכרי אוסרת' עד שישכור ובהא אפי' שמואל מודה ואפי' לרבנן דאמרי רגל המותרת אינה אוסרת גזירה דילמא איכא מאן דלא ידע ביה בההוא נכרי שהוא יחיד במקומו וקסבר שישראל דר עמו ואמר הא מטלטלי בלא עירוב ובלא שכירות דאם איתא דאוגר ליה נכרי רשותיה מיפעא פאעי ואין עירוב מועיל במקום נכרי כל הדין סוגיא כת"ק דר' עקיבא היא ומשום הכי נקטינן כוותיה:

והא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב ב' חצרות וג' בתים ביניהם וכו' עד סוף פירקא השמיטה הרי"ף מלכתוב אף על פי כן הלכה היא והא דאמר רבא אמרו לו שנים צא וערב לנו וכו' פרישנ' בגמרא התם בין השמשות ספקא היא ספק יממא ספק ליליא וכי אזלינן לקולא לא מוכחא מילתא אע"ג דמשוינן ליה לגביה דהאי יממא ולגבי דהאי ליליא לא מוכחא מילתא ולא הוו מילי דרבנן כחוכא אבל לגבי בתים דמנחי קמן מוכחא מילתא ואמרי' מאי שנא דלגבי האי בית ולגבי האי בית שער והוו מילי דרבנן כי חוכא ולפיכך אין נותנין דירות לחצאין:

דף כד:

הכי קאמר יש בו ד' עולין אין מעלין לא מדאוקימנא בפרק כל גגות ובלבד שלא יורידו למטה מאי למטה למטה בבתים הכי נמי אין מעלין דקאמר אין מעלין לו מן הבתים אבל מן החצר מעלין כר"ש דאמר גגין וחצרות וקרפיפות רשות אחת הן וכר' יוחנן דאמר הלכה כר"ש דאמר בין עירבו בין לא עירבו:

והא דאמר רב דימי א'ר יוחנן מקום שאין בו ד' על ד' מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו ובלבד שלא יחליפו כ' עליו הרי"ף אוקימנא בפ' כיצד משתתפין ברשויות דאורייתא וכו' כדכתיב בהלכות ויש לנו בסוף פרק כיצד משתתפין סברא אחרת שלא כדברי הרי"ף:

ומה שהשמיט מלכתוב כל ההלכות הנזכרות בגמרא מכאן ועד סוף פסקא דמתני' אין אנו יודעין לו טעם:

[דף עח ע"א] והא דאמרי' בגמ' חקק להשלים בכותל בכמה כך פירשה ה"ר שלמה ז"ל כגון שהסולם צר וחקק ככותל מכאן ומכאן להשלים רחב הסולם לד' כמה צריך להשלים הרחב בגובה הכותל ופשיטנא עד עשרה דכיון דאיכא גובה עשרה ורחב ד' הוי שיעור פתח ואע"ג דגבוה כותל מן החקק טובא לית לן בה:

דף כה.

חקקו כולו בכותל בכמה פירוש חקק כל הסולם בכותל כעין שליבות ורחבן במשך הכותל בכמה גובה צריך לחוק רחב ד' ופשיטנא מלא קומתו כלומר מלא קומת הכותל צריך לחוק ד' במשך הכותל ומאי שנא התם כי איכא סולם מגיע לראש הכותל נסתלק ליה כלומר נוח לו לעלות בו ומיהו לא חשיב למיהוי פתח בציר מרוחב ד' בגובה י' אבל הכא אין נוח לו לעלות בו כל כך:

[דף עט ע"א] והא דתניא בית שבין ב' חצרות ומלאהו תבן וכו' כולה הלכה היא אע"פ שהשמיטה הרי"ף חוץ מבטול רשות דקי"ל מבטלין וחוזרין ומבטלין:

והא דתנן כיצד משתתפין במבוי ומזכה להם ע"י אשתו ואוקימנא במסכת נדרים כגון שיש לה חצר באותו מבוי דמיגו דזכיא לנפשה זכיא לאחריני וליתא להההיא אוקמתא משום דאתיא אליבא דר"מ דאמר אין קנין לאשה בלא בעלה ולא קיימא לן כותיה הלכך אע"פ שאין לה חצר באותו מבוי מזכה להן ע"י אשתו וכך כתבו חכמי הדור לפנינו:

דף כה:

[דף פ' ע"א] והא דא"ר חנינא אשתו של אדם מערבת לו שלא מדעתו ותני' נשים שעירבו ונשתתפו שלא לדעת בעליהן אין עירובן עירוב ואין שיתופן שיתוף שנינן להו בגמ' לא קשיא הא דאסר הא דלא אסר כגון חצר שבין שני מבואות רגילה עם זה ועם זה באותו שרגילה עמו מערבת שלא מדעתו מתוך שהוא אוסרו אבל באותו שאינו רגילה עמו אינה מערבת שלא מדעתו לפי שאינו אוסר עליו והרי"ף השמיט מלכתוב זה:

ומה שפי' בנתמעט האוכל ממין א' וב' מינין אין פירושו נכון ועיקר הפי' כך הוא אם בא לערב מאותו המין הראשון אפילו כולה מוסיף ומזכה ואינו צריך להודיע ואם בא לערב ממין אחר אם כלה הראשון צריך להודיע ואם נתמעט מוסיף ומזכה אף ממין אחר ואין צריך להודיע:

דף כו.

והא דת"ר בכל מערבין עירובי תחומין ובכל משתתפין שתופי מבואות וכו' אוקימנא כר' יהושע ומדקא תנינן במתני' בכל משתתפין לאפוקי מדר' יהושע דאמר שלימה אין פרוסה לא אלמא דאפילו בשתופי מבואות לר' יהושע צריך שיהא שלם ולא פרוס מאיזה מין שיהיה בין מפת בין משאר מינין אבל בעירובי חצרות בעי' ככר שלם ולא פרוסה ואין מערבין בחצרות משאר מינין ולא פירש הרי"ף ז"ל בענין הזה כל הצורך וכל מה שנזכר בגמרא בניטלה ממנה כדי חלתה וכדי דמועה ותפרה בקיסם לא כתב ממנו כלום:

דף כז.

[דף פב ע"א] אוקימנא למתני' דקתני כל שקבל עליו מבעוד יום הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני וכן הלכה משום דקי"ל בדרבנן יש ברירה:

[דף פג ע"א] והא דאמר רב חסדא זו דברי רבי יהודה ור' יוסי דאיתי פי' בגמרא משום דרב יהודאי זו דברי ר' יהודה ור' יוסי דכמה שיעור חצי פרס ואיתא לדרב חסדא קמייתא ופי' הענין הזה כשתחשוב ככר של ר' יוחנן בן ברוקא אליבא דרב חסדא דאמר צא מהן שליש לחנוני הויין שית סעודתא לקבא נמצא הככר שהוא שתי סעודות שליש הקב שהן שמונה ביצים והוא שיעור עירוב חציה לבית המנוגע וחצי חציה לפסול את הגויה דהיינו ב' ביצים וזה השיעור הוא שיעורו של ר' שמעון בעצמו דאמר שתי ידות לככר משלש לקב חציה של הככר השלם לבית המנוגע וחצי חציה לפסול את הגויה דבין מר ובין מר איתי להו ג' ככרות לקב ושניהם שוין בפרס וכחצי פרס ולא נחלקו אלא בעירוב דלרבי יוחנן בן ברוקא בעי' שתי סעודות ממש לקב ע"ר ג' לחנוני או משלש לקב ע"ד מחצה להנוני ולר"ש מתשע לקב ועל דרך מחצה לחנוני קרובים דבריהם בעירוב להיות שוין ופרס ובחצי פרס כשתחשוב אותם לר' יוחנן בן ברוקה ע"ד שליש לחנוני זה וזה שוין אבל חכמים אומרים בכיצה ומחצה שוחקת היא חצי פרס ומאן חכמים ר' יוחנן בן ברוקא הוא וכרב חסדא בתריתא על דרך מחצה לחנוני הויין תמני סעודתא לקבא נמצא הככר של שתי סעודות רביע הקב שהוא שש ביצים והוא שיעור עירוב נמצא חצי חציה ביצה ומחצה:

דף כז:

מתני' אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו פי' ה"ר שלמה ז"ל ולא עירבו אלו עם אלו אבל עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן ומרפסת ארוכה היא והרבה פתחי עליות פתוחין

לה וכולן יוצאין בסולם א' לחצר וממנה לרה"ר ואעפ"כ אין אוסרין הואיל וגבוה מרפסת עשרה שלא הלכו בסולם אלא להקל ואמרי' סולם תורת מחיצה עליו זה הוא פי' הרב ז"ל ואנו תמהים בזה הפי' מי הזקיקו לומר כאן סולם תורת מחיצה עליו אפילו למ"ד תורת פתח עליו בין להקל בין להחמיר כיון שעירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן אינן אוסרין זה על זה דהא קי"ל רגל המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה ונ"ל לא שנא שכחו ולא עירבו כלל לא שנא עירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן כך הם חולקין כל שגבוה י' טפחים למרפסת שהכל רשות אחת ומותר לטלטל מן העמוד למרפסת ומן המרפסת לעמוד והא דתניא בפרק כל גגות אנשי העיר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו כל שגבוה י' טפחים למרפסת פחות מכאן לחצר בד"א בזמן שהיו אלו של רבים ואלו של רבים ועירבו אלו לעצמן ואלו לעצמן ה"ה בשלא עירבו כלל כך הם חולקין גבוה י' טפחים למרפסת פחות מכאן לחצר והיא גופה איצטריכא ליה לאשמועינן דיכולין בני החצר ובני מרפסת לערב אלו לעצמן ואלו לעצמן ואין אוסרין אלו על אלו:

לזה בשלשול ולזה בזריקה פלוגתא דרב ושמואל וקי"ל כרב באיסורי ואית דבעי מימר הלכתא כשמואל מדאמר רבא ומותביה אשמעתיה וכן שתי גזוזטראות ואי אמרת יש דין גזל בשבת כלומר שצריך השבה אמאי שתיהן אסורין דקס"ד בבאין בני תחתונה דרך עליונה למלאות על כרחין בגזלנין והדין סברא דרב אדא בר אהבה דמתרץ לה אליבא דשמואל ומדמסקי' לה בסוף פירקין כוותיה אלמא הלכתא כשמואל ולא מכרעא מילתא כי הדין סברא דהא אמרי' לקמן בשמעתין דהכא דכל לזה בשלשול ולזה בשלשול ובזריקה אפי' רב מודה שנותנין אותו לזה שבשלשול הלכך (כותיה) [קאי] לשנויא דרב אדא בר אהבה אפי' אליבא דרב ולעולם הלכתא כותיה דרב:

[דף פד ע"ב] וגג הסמוך לרשות הרבים צריך סולם קבוע להתירו בשרבים מכתפין עליו בכומתא וסודרא:

ובור שבין שתי חצרות מופלגת מכותל זה בארבעה ומכותל זה בארבעה אליבא דשמואל זה מוציא זיז כל שהוא מכותלו ועד לבור וממלא וכן חבירו דאי לא מופלגת ארבעה ה"ל כבור שבין ב' חצרות ששתי הרשויות שולטות בו עד שעירבו או עד שיעשו מחיצה תלויה בבור והשתא דמופלגת לא שלטי ביה ב' רשויות דרך אויר לאסור זה על זה לפי שאין דיוריהן פתוחין לו אלא משלשלין הם הדלי ואין להם בו אלא אויר ובדין הוא דזיז נמי לא תיבעי אלא משום היכר בעלמא שלא ישתמשו ברשות אחרת של שניהם בלא עירוב דכוותיה במס' שבת בפ' הזורק. ספינה רב הונא אמר מוציא ממנה זיז כל שהוא וממלא ומוקמי' לה התם משום היכר בעלמא היא והא דא"ל אביי לרב יוסף הא דרב

יהודה דשמואל היא אסיקנא אלא מיהא זה מוציא זיז וזה מוציא זיז ממנה גמר רב יהודה מדאיכא תקנתא בזיז כל שהוא נקטינן מינה הלכך אפי' קניא לטעמא דאיכא תקנתא כל דהו הא ליכא תקנתא כלל אדם אוסר על חבירו דרך אויר ורב פליג עליה דשמואל הלכך אפי' קניא לא צריך ומנא תימרא דסבירא ליה לרב אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר דאמר רב שתי בתים ושלש חורבות ביניהם שמחיצותיהן פרוצות זו לזו ואין בהם דיורין ואין להם בעלים אלא ב' הבתים הללו שחלונותיהן פתוחות לתוכן וזה משתמש בסמוכה לו וזה משתמש בסמוכה לו דרך חלונו ע"י זריקה כלומר אף על ידי זריקה וכ"ש על ידי שלשול וחבירו אינו אוסר עליו אע"פ שמשתמש בה בחול בזריקה אינו אוסר על חברו דרך אויר ואמצעי אסור אוקימנא דעבידן כי חצובא שמתוך שהיא יוצאה לחוץ איכא למגזר דילמא מגנדר ונפיל מאי דזריק ביה לרה"ר:

[דף פה ע"ב] והא דא"ל רב פפא לאביי לימא שמואל לית ליה לרב דימי כלומר שאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר לית ליה דרב דימי דהא כל מקום שאין בו ארבעה כאויר בעלמא דמי ולרב דימי מותר בלא שום תיקון ואילו לשמואל צריך זיז כל שהוא להיכרא ואסיקנא לשמואל חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה:

ושני גגין בשני צדי רשות הרבים כגון דמדלי חד ומיחתי חד ושניהם למעלה מעשרה ולשניהם לאדם אחד פלוגתא דרב ושמואל דקי"ל כרב דאמר אסור לזרוק מזה לזה ואין צריך לומר אם היו שניהם בתוך עשרה או שהיו של שני בני אדם והרי"ף ז"ל לא כתב מזה כלום:

דף כח.

מתני' בור שבין שתי חצרות. אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן ר' יהודה בשיטת ר' יוסי אמרה דאמר מחיצה תלויה מתרת פי' ובדין הוא דליחשוב נמי ב"ה אי למ"ד למעלה ממש כלומר ע"פ הבור אי למ"ד למעלה מן המים כולהו מחיצה תלויה מתרת אית להו אלא משו' דרבי יהודה עדיפא דאית ליה מחיצה תלויה אפי' למעלה כגון הכותל שעל הבור משום הכי נקטינן לר' יהודה אי נמי י"ל טעמייהו דב"ה משום דבקיעת דגים לא שמה בקיעה מש"ה נקט דר' יהודה ור' יוסי אע"פ שהיא מחיצה שהגדיים בוקעין בה:

והא דפשיט ליה רב [לרב] טבלא שמחיצה תלויה מתרת במים דברי הכל היא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לת"ק אליבא דבית הלל וכדפירש רב הונא למעל' ע"פ הבור ואליבא דר' יהודה למעלה מן המים ושיהו ראשי הקני' משוקעים במים טפח מ"מ כולהו מחיצה תלוי' מתרת אית להו וכרב הונא נקטינן לקולא משו' דספיקא דרבנן היא:

דף כח:

וזה שכתב הרי"ף ז"ל סוגיין כרב יהודה אנן לאו הכי חזינן ואי משום הא דתאני יעקב קרחאה דמסייע ליה לרב יהודה כיון דאסיקנא קל הוא שהקלו חכמים במים לקולא נקטינן לבר מטעמיה דר' יהודה דשרי אף בכותל תלויה משום דרבים פליגי ליה ולא קי"ל כמחיצות כר' יהודה במקום רבים וכל מחיצה תלויה בדאורייתא בין בסוכה בין בשבת כגון סדינין פרוסים על העמודים ברשות הרבים לא סמכינן על מחיצה תלויה ולא עבדינן בה עובדא:

וקורה ד' מתרת בין בחורבה בין במים דכיון דהויא לה מקום חשוב אמרי' פי תקרה יורד וסותם ובהא כ"ע מודו ואמה של אבל שהיו ממלאין ממנה ע"פ זקנים לפי שלא היה בעומקה עשרה או שלא היה ברחבה ד' שאין מים נעשין רשות לעצמן בפחות מעומק עשרה ורחב ד' ואם עוברין ברשות הרבים דינן כרשות הרבים כדתנן בהזורק אם היה רקק מים ורשות הרבים מהלכת בו חייב וכמה הוא רקק מים פחות מי' טפחים אלמא מים שאין עמוקין עשרה אינן רשות לעצמן וכן כשעובדין בהצד דינן כרשות היחיד:

והא דתניא אמת המים שעוברת בין החלונות וכו' קס"ד כגון שעוברת במבוי או בחצר וקס"ד שחלונות הבתים מכאן ומכאן פתוחות לה למלאת הימנה בשלשול הדלי מן החלונות לתוכה והוינא בה במאי עסקינן הא דקתני פחות משלשה אילימא באמת המים גופה בפחות מג' הוי מקום פטור ושרי וג' הוי כרמלית ואסיר אלא הא דאמר רב דימי אין כרמלית פחותה מד' לימא כרשב"ג אמרה לשמעתיה אלא באגפיה ולהחליף כלומר לעולם בשיש באמת המים ג' אבל אין באגפיה שלשה כשמעלה הדלי מן המים והוא סומך אותו באגפיה ואח"כ מעלהו מאגפיה לבית או לעלייה הרי הוא כמחליף מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור ולת"ק לא הוי מקום פטור אלא פחות מג' ולרשב"ג כל פחות מד' הוי מקום פטור ומ"מ בין לת"ק בין לרשב"ג מותר להחליף מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור והא כי אתא רב דימי א"ר יוחנן וכו' ואסיקנא ההיא זעירי אמרה משמיה דר' יוחנן ולא רב דימי ומוקים לה לברייתא באמת המים גופה ודרב דימי דאמר אין כרמלית פחותה מד' תנאי היא ושמעתיה כרשב"ג אזלא ואקשי' עליה דזעירי דמוקים לה באמת המים גופה למה הוא מקום פטור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה כיון שהאמה היא באה מן האגם הגדול שהוא כרמלית בלא ספק תהא זו האמה כחורי כרמלית ותיתסר אפילו בפחות מג' דקס"ד חורי כרמלית ככרמלית כשם שחורי רשות היחיד כרשות היחיד ומהדרינן אין חורין לכרמלית לפי שרשות דרבנן היא ולא נתנו לה חורין ורב אשי אוקמה במופלגת זו האמה מן האגם שבאה הימנו כיון

שהפליגוה והפרישוה ממנה אינה נעשית כחורי אגם רבינא אמר כגון דעברו לה ד' נפקי אפומה אלו החלונות שאמרו בברייתא שהאמה עוברת ביניהם אין חלונות הבתים אלא חלונות למוצאי מים הם כגון שעשו לה ב' קונדיסין בכניסת האמה ושתים ביציאתה שיהיו המים באין ויוצאין דרך שם ולא יהא ביניהן הפרש ג' ולכך נקראו נפקי שהמים יוצאין דרך שם והם משלימות לד' מחיצות ואזדו לטעמייהו רבנן ורשב"ג בתורת לבוד כדאיתא בפירקא קמא בקורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת בכותל אחר ואהדין שנויא דרבינא סמכינן משום דבתרא הוא ולא מצטרכינן לשנויי דחיקי דלעיל לחלופי דרב דימי לזעירי ולא לאיפלוגי בהא מילתא בין רשויות דאורייתא לרשויות דרבנן ואדרבה רשויות דרבנן אשכחן דחמירי כה"ג כדאמרן לעיל לשמואל ברשויות דרבנן עשו חכמים חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ולפי דעתנו אין דברי הרי"ף נכונים בזה במה שכתב בפרק חלון כי ברשויות דרבנן כותל שבין שתי חצרות שגבוה י' ורחב ד' מותר לכתף ולהחליף ואם איתא אזדא לה הא דר' יוחנן דאמר אלו מעלין מכאן ואוכלין ואלו מעלין מכאן ואוכלין הא מדקאמר אלו מעלין מכאן ואלו מעלין מכאן משמע שאסור להם להחליף מרשות זו לרשות זו ותו אשכחן בפ' המוצא תפילין אמר רב ביבי בר אבייי שמע מינה מדרבנן איתא לדרב מדקתני בברייתא אם יש בחלון ד' על ד' אסור ש"מ אסור להחליף המפתח מן האסקופה שהיא כרמלית לחלון שהוא רה"י דרך המנעל שהוא מקום פטור אלמא איתא לדרב דימי אפי' ברשויות דרבנן והרי"ף ז"ל לא הזכיר הברייתא הזו דתניא אמת המים שעוברת בין החלונות ולא כתב כלום מכל מה שאמור בגמרא על פסקא דמתני' דתנן וכן שתי גזוזטראות וכו':

דף ל.

הא דגרסינן במס' שבת אמר ר"ג אמר רבה בר אבוה מבוי שלא נשתתפו בו עירבו חצירות עם בתים אין מטלטלין בו אלא בר"א וכו' היה לו לרי"ף ז"ל לכתבה במקום הזה ואנו כבר כתבנוה במקומה עם הפי' שפי' בה ה"ר שלמה ז"ל:

[דף צב ע"א] שתי חצרות וחורבה אחת ביניהן לא הזכירה הרי"ף ז"ל וכחייא בר רב נקיטינן לקולא וכן שמעתא דרב יהודה בג' קרפיפות כולה עד סופא ואפשר לומר זה שלא כתב הרי"ף ז"ל שמעתא דרב הונא בשתי חצרות וחורבה אחת ביניהן משום דכרב אזלא ואנן קיימא לן כשמואל דאמר הלכה כרבי שמעון ואפילו עירבו:

דף ל:

איתמר כותל שבין שתי חצרות שנפל וכו' כתב עליה הרי"ף ז"ל והלכתא כשמואל דקיימא לן דדיורין הבאין בשבת לא אסרי הואיל והותרה מקצתה הותרה כולה וכן כתב הר' שלמה ז"ל דלית ליה הואיל והותרה שבת הותרה ושתי חצרות האסורות זו עם זו הן וכל א' פרוצה במילואה למקום האסור לה אע"ג דקי"ל כר"ש דחצרות רשות אחת הן הכא בשעירבה כל אחת ואחת לעצמה עסקינן ורב לטעמיה דאמר הלכה כרבי שמעון והוא שלא עירבו אבל עירבו שתי רשויות הן ושמואל אמר כל אחד ואחד מטלטל עד עיקר מחיצה אית ליה שבת הואיל והותרה הותרה ובכלים ששבתו בתוך הבית קאמר שמואל דאי בששבתו בחצר אפילו מחצר לחצר נמי דהא שמואל הוא דאמר הלכה כרבי שמעון בין עירבו בין לא עירבו ולא גזרינן משום מאני דבתים אלה דברי הרב ז"ל. ואלולי דלא מעיילא רישי ביני אריותא אומר אני שהלכה בזו כרב דקי"ל כותיה באיסורי ורב לא פליג אדיורין הבאין בשבת שאינן אוסרין ולא פליג נמי בחצר גדולה שנפרצה לקטנה בשבת שכל אחת ואחת מותרת לעצמה משום דבגדולה מיהת הא איכא גפופי אלא שאני הכא כיון דנפלה המחיצה שבין זו לזו כולה וכל אחת ואחת נפרצה במילואה לחברתה וניחא תשמישת' דהא בהדי הא גזרינן דילמא מטלטל מאני דבתים נמי מחצר זו לחצר זו ולא שרינן ליה לטלטולי אלא ד"א אבל לא עד עיקר מחיצה כשמואל דילמא ממשיך ושמואל לא גזר דילמא ממשיך וכרב נקיטינא במאני דבתים אבל בכלים ששבתו בחצר כיון דקי"ל כשמואל אליבא דר"ש מותר לטלטולי אף מזו לזו:

מתני' חצר שנפרצה לרשות הרבים כתב עליה הרי"ף ר' אליעזר סבר צדי רשות הרבים כרשות הרבים דמו והא חצר כיון שנפרצה לרה"ר הויא לה צרי רה"ר ולפיכך המכניס מרשות היחיד לתוכה או מתוכה לרשות היחיד חייב:

מצאתי במקצת נוסחי הלכות הרב הפי' הזה בלשון הזה ורחמנא ליצלן מהאי דעתא דהא לא פליגי רבנן ור"א אלא בצדי רשות הרבים בלחוד ובהדיא אמרי' בגמ' והא מתוכה קתני כלומר למה שנה רבי אליעזר מתוכה והלא לא היה חלוק אלא בצדי רה"ר בלבד ומהדרי' איירי דאמרי רבנן מתוכה א"ר אליעזר נמי מתוכה תוב שיילינן ולרבנן אמר ר"א צדי רה"ר ומהדרי ליה אינהו מתוכה ושנינן הכי קאמרי ליה רבנן לר' אליעזר מי לא מודית לן היכא דמטלטל מתוכה לרה"ר פטור מפני שהיא ככרמלית צדי רה"ר נמי לא שנא ור"א התם בחצר לא דרסי לה רבים הכא בצדי רשות הרבים דרסי ליה רבים אלמא במתיכה של חצר אפילו ר"א מודה שהיא ככרמלית ואין חיוב יוצא ממנה לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים וזה דבר פשוט וברור הוא:

דף לא.

מתני' חצר שנפרצה משתי רודותיה וכו' אוקמה רב בעשר וכגון שנפרצה בקרן זויות ונפרץ הקרוי עמה ונשאר הקרוי עמה באלכסון וזה פי' משתי רוחות שהפרצה אוכלת משתי הרוחות שכל קרן זוית שתי רוחות תלוין בו ופתחא לא הוי אע"ג דלא הוי יותר מעשר דפתחא בקרן זוית לא עברי אינשי ופי תקרה יורר וסותם לא אמרי' באלכסון ושמואל אמר אפילו ביתר מעשר בפרצת בית שבמשנתנו אבל חצר דליכא תקרה לא הותרה פרצה ביתר מעשר אפילו מרוח אחת ושתי רוחות דנקט משום בית נקט לה ובמסקנא אוקימנא שנפרצה בקרן זוית דהיינו משתי רוחות וביתר מעשר וקירוי' בר' כלומר שלא נפרץ קרויה אלא נשאר מרובע כצורתו כנגד ארבע כותלין ולא עמד באלכסון ויש מפרשים קירויו בד' כלומר בר' טפחים משום דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם בפחות מד'. ושמואל מודה למאי דקאמר רב אלא דלא דייקא לישנא דמתני' כותיה משום דלא קתני באלכסון אבל רב לא מודה למאי דקאמר שמואל שתהא פרצה אפילו ביתר מי' אסורה ואפילו בקרן זוית אם לא נפרץ הקירוי עמה ואקשי' ומי אית ליה לשמואל פי תקרה יורר וסותם והא אתמר אכסדרה בבקעה כלומר שנפרצה האכסדרה במלואה למקום האסור לה דהיינו בקעה דהיא כרמלית שכן דרך כל אכסדראות להיות פרוצות מרוח אחת או מב' רב אמר מותר לטלטל בכולהו דאמרי' פי תקרה יורד וסותם ושמואל אמר אין מטלטלין בה אלא בר"א ככרמלית דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם ושנינן הא ל"ק כי לית ליה לשמואל בשלש כלומר באכסדרה דלית לה אלא שלש מחיצות לא אמרי' בכולה דופן רביעית שנפרצה במילואה פי תקרה אבל בר' אית ליה כלומר בבית דאית ליה ד' מחיצות אע"פ שנפרצה ביתר מעשר הדופן הרביעית כיון שנשאר ממנה כל דהוא ה"ל ההוא כל שהוא כפצימין ואמרי' פי תקרה יורד וסותם דאמרי' התם במסכת סוכה יש לה פצימין דברי הכל כשרה והדרינ' לקושיין מ"מ קשיא ואוקמי' שמואל כגון שנפרצה בקרן זוית ולא נפרץ הקירוי עמה עד שיהא באלכסון אלא עומד כנגד ד' כותלים ברבוע וזה פי' וקירויו בד' ואילו היה בעשר או שלא היה בקרן זויות הוה אמרי' פי תקרה יורד וסותם אבל בקרן זוית וביתר מעשר לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם אליבא דשמואל אע"פ שאין הקירוי עומד באלכסון אלא שנשאר מרובע על ראשו הראשונה ודייקי' שמואל מ"ט לא אמר כרב אע"ג דלא פליג במימריה אבל פירושה דמתני' לא דייקא ליה לשמואל כוותיה דרב מדלא קתני שנפרצה באלכסון לא משמע ליה שנפרץ הקירוי אבל בקרן זוית כ"ע מודו דהיינו פי' שתי רוחות ששנינו במתני' שהפרצה אוכלת משתי רוחות:

ורב מ"ט לא אמר כשמואל. דא"כ שלא נפרץ הקירוי היינו אכסדרה בבקעה ואע"פ שנפרצה משתי הרוחות אמרינן פי תקרה יורד וסותם לטעמא דרב ואפי' בקרן זוית דאיתמר אכסדרה בבקעה וכו':

בעשר כו"ע לא פליגי דאמרינן פי תקרה יורד וסותם כי פליגי ביתר מעשר ואליבא דהדין לישנא אמרי' לעיל דשמואל מודה למאי דקאמר רב אבל רב לא מודה למאי דקאמר שמואל איכא דאמרי ביתר מעשר כ"ע לא פליגי דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם כשנפרץ במלואו א"נ בשתי רוחות כעין משנתנו שנפרץ בקרן זוית כי פליגי בעשר ואליבא דהדין לישנא איכא למימר במאי דפליגי רב ושמואל בפירושא דמתני' בלחוד אבל לענין איסור והיתר לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אלא בפירושה דמתני' בלחוד דלרב דייקא ליה מתני' הכי כלומר אפילו בעשר איכא לאוקמה למתני' ובאלכסון ולשמואל לא דייקא ליה הכי משום דלא קתני באלכסון ואדרבה ביתר מעשר איכא לאוקמה וכגון שלא נפרץ הקירוי עמה. כללא דמילתא רב מוקים לה למתני' אי כטעמיה דנפשיה אי כטעמיה דשמואל ושמואל מוקים לה כטעמיה דנפשיה וכיון דסוגיין בכולה תלמודא כלישנא בתרא נקטינן כהדין לישנא הלכה למעשה דביתר מעשר במלואו א"נ משתי רוחות לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם אע"פ שלא נפרץ הקירוי אבל בעשר אפילו נפרץ במלואו אמרי' פי תקרה יורד וסותם כל זמן שלא נפרץ גם הקירוי ואם נפרץ גם הקירוי ונשאר באלכסון בפרצה של שתי הרוחות בקרן זוית לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם ואם נפחתה כולה דופן כנגד דופן דכ"ע בין לרב בין לשמואל לא אמרי' פי תקרה יורד וסותם והיינו דאמרי' במסכת סוכה בפרק ראשון אמר ליה אפי' נפחתה דופן אמצעית אמר ליה בההיא ודאי מודינא לך משום דהויא כמבוי המפולש וליכא מ"ד במפולש פי תקרה יורד וסותם אלא ר' יהודה לטעמיה דרבה דסבר למימר מעיקרא ולית הלכתא כוותיה כדתנן הבונה עלייה ע"ג שני בתים ובבתים של מבוי מפולש עסקינן כדקתני וכן הגשרים המפולשים מטלטלין תחתיהן בשבת דברי ר' יהודה וחכ"א ובמסקנא אסיקנא דטעמיה דר' יהודה משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא ואפי' שלא בפי תקרה אלא בלחי מכאן ולחי מכאן וקורה מכאן וקורה מכאן סגיא ודייקא מתני' כותיה דקתני ועוד הא א"ר יהודה אי אמרת בשלמא שתי מחיצות דאורייתא ואפי' בלא תקרה היינו דקתני ועוד כלומר אפילו בלחי וקורה סגיא אלא אי אמרת טעמיה דרבי יהודה משום פי תקרה ובלחי וקורה לא שרינן דלא אמרי' פי תקרה יורד וסותם בקורה טפח עד שיהא בה ארבעה מאי ועוד היינו רישא אלא לאו ש"מ טעמיה דרבי יהודה משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא ועלייה משתריא תותה אליבא דר' יהודה

וחכמים אוסרים בזו ובזו ותנא עלייה להודיעך כהן דרבנן ותנא מבוי להודיעך כחו דר' יהודה וטעמייהו דרבנן משום דלא סבירא להו שתי מחיצות דאורייתא עד שיהו שלש ולא אמרי' פי תקרה יורד וסותם במבוי מפולש וכדרבנן נקטינן לחומרא. וקורה ארבעה מתרת בחורבה ובמים כר' יהודה ורב נחמן וכעין מאי דנקיטין מפלוגתא דרב ושמואל וכדכתבינן לעיל וה"ה לכל מחיצה של בית וחצר וחורבה אורחא דמילתא נקט שרוב החורבות פרוצות במלואן ובמים נמי רבותא קמשמע לן דע"ג דהדר ערבי מיא ושקיל דהאי גיסא מהאי גיסא קל הוא שהקלו חכמים במים כדרבי טבלא. והוי זהיר בדברים הללו כי יש בהם גרסאות משובשות ופירושם משובשים ולא נכונים. יש שגורסין הא לא קשיא כי לית ליה לשמואל בארבע אבל בשלש אית ליה ופי' רבינו שלמה הולך על דרך הגירסא ההיא והגירסא שלנו עם הפירוש שפירשנו בה הוא המחוור והרב אלפס דלג בדברים הללו ולא כתב בהן כל הצורך:

דף לא:

כתב הרי"ף בחדשות מ"מ לא משום דחיישי' דלמא קמיעי נינהו. ולא הכין הוא סוגיא דשמעתא דהא אסיקנא דכ"ע לא טרח איניש לעשות קמיע כמין תפילין אלא חדשות כיון שאינן מקושרין וא"א לקושרן בשבת משום שהוא קשר של קיימא מניחן והולך לו אבל בישנות שהם מקושרות מכניסן זוג זוג:

והא דתנן רבי יהודה אומר נותן אדם חבית לחבירו וחבירו לחבירו אפילו חוץ לתחום אוקמא רב אשי בחבית דהפקר ומים דהפקר ומאן אמרו לו רבי יוחנן בן נורי וכיון דלא קי"ל כר' יוחנן בן נורי לחומרא אלא לקולא ממילא שמעת דהלכה כר' יהודה והרי"ף לא פי' זה ונראה מדבריו שאין הלכה כר' יהודה:

דף לב.

הא דתנן הקורא בספר על האסקופה אוקמה רבא באסקופה נרסת ומשום בזיון כתבי הקדש שרו ליה רבנן ורישא דברי הכל היא. ואביי אוקמה כברייתא דתניא תוך ד"א גוללו חוץ לד"א הופכו על הכתב ואסיקנא באסקופה ארוך דאדהכי והכי מדכר. והאי דלא כהלכתא דהא קיימא לן כרבא דאמר לא יקרא שמא יטה ואפילו גבוה שתי קומות ואפילו גבוה שתי מרדעות ולא אמרינן אדהכי והכי מדכר:

תוב אוקימנא אפילו באסקופה שאינו ארוך וסתם כתבי הקדש עיוני מעיין בהו ונחו להו ומסקנא כבן עזאי ובפרק המצניע תנן סתמא דלא כבן עזאי דתנן המוצא אוכלין ונתנן על

האסקופה פטור ואוקימנא דלא כבן עזאי הלכך סתמא דרבים עדיף ולא סמכינן אברייתא אלא על תנא דמתני' סמכינן דלא מפליג בין נתגלגל לתוך ד"א ברה"ר בין נתגלגל חוץ ד"א ברה"ר לעולם גוללו אצלו ובאסקופה נדרסת וכדרבא והרי"ף ז"ל לא פי' בזה כלום: כי משוניתא כך שמעתי פירושה משום ה"ר שלמה ז"ל כשן סלע שבהר שמשופע לצדדין כך יוצאין שרשי' קטנים מתוך הגדולים לצדדין וכפופין לארץ מכאן ומכאן והגדולים הולכים ומגביהין באלכסון יותר מששה טפחים וצורתו כמין שלשלת שבטעמי סופרים דסלקי לעילאי אסירי כלומר הגדולים משהוגבהו למעלה מג' אסורין לדברי הכל. דנחתי לתתאי הגדולים לראשו של צד האילן כל זמן שלא גבה ג' וכן קטנים היוצאין בשיפולו שרו לדברי הכל דאכתי לאו לכלל איסור אתו לצדדין השרשים הקטנים היוצאין מתוך גובהן של גדולים למטה ומוטין לארץ לתוך ג' לרב ששת אסירי דמכה איסורא קא אתו לרבה שרו:

וכן ניגרא אילן שיוצא מתוך חריץ ושני צדי האילן של צד גדרי החריץ נכנסין בגדרין ואם בא למדוד מצדיו שבתוך הנגר' הרי הוא גבוה ג' ויותר ואם בא למדוד מצדיו השניים שהם מגדרי החריץ למעלה אין גבוה ג' לרבה שדי דמעילאי משחינן ופחות מג' לרב ששת אסור דמלתחת משהי' ומכח איסורא קא אתו וכן קרן זוית אילן שעולה במקצוע שני כותלי של חצר ואין נראה אלא צדו בחוץ והולך ועולה עד למעלה מן הכותל גבהו [נ"א פחות] מג' לרבה דאמר מעילאי משהי' שרי דהא לא גבוה ג' לרב ששת דאמר מתתאי משחי' מכח איסורא קא אתי ואסיר ודוקא קרן זוית אבל אילן הסמוך אצל כותל או קורה מודה רבה דאסיר הואיל וג' צדדין גבוהין אע"פ שהרביעי שוה לארץ או לכותל אסור:

דף לג:

הא דתנן הדלת שבמוקצה וכו' וכן הא דתניא דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שקשורין ותלוין נועלין בהם סתמא דכולהו כרבי אליעזר דבעי' בפקק החלון קשור ותלוי ובפ' כל הכלים אמר רב ירמיה בר אבא משמיה דעולא מאן תנא נגר הנגרר ר' אליעזר היא והשתא דקי"ל כר' יהודה דאיפסיקא הלכתא בהדיא כותיה ובקשור אע"פ שאינו תלוי סגי' נקיטינן מינה כי לית הלכתא כי הני מתניאתא דבעו קשורין ותלוין ולא כתנא דידן דמתני' דבעי גבוהין מן הארץ והרי"ף ז"ל לא פירש זה והא דתניא דלת הנגררת ומחצלת הנגררת וקנקן הנגרר בזמן שגבוהין מן הארץ איצטריכינן לתירוצא משום דקשיא רישא אסיפא משום דפתח בנגררין וסיים בגבוהין מן הארץ אמטו להכי תריצו לה אביי ורבא כל חד וחד לטעמיה והא דתאני רבי חייא דלת אלמנה הנגררת אין

נועלין בה בשבת ראיתי בהלכות הרי"ף ז"ל דלת אלמנה שאינה נגררת ובקשתי לו חבר בכל הספרים ולא מצאתי:
וש"מ הדר ביה רבי מאיר משערי גנה מדקתני בזמן שהמנעול למעלה מי' פי' ודינו כרשות היחיד בשיש לו ר' על ד' בגובה עשרה מביא מפתח מע"ש ומניחו במנעול והוא עומד באסקופה דהיא כרמלית ולמחר פותח ונועל בו ונמצא זה עומד בכרמלית ופותח לרשות היחיד אלמא הדר ביה ר"מ משערי גינה ואע"ג דקתני רישא פתחי גינה בזמן שיש להם בית שער וכו' לא קשיא רישא קודם חזרה וסיפא לאחר חזרה ואליבא דרבנן שרי אפילו מרה"ר לרה"י:

דף לד.

והא דתנן לא יעמוד אדם ברה"י ויפתח ברה"ר אוקמה רב יוסף בחפצים שצריכין לו ודברי הכל כלומר כל דבר מאכל א ומשקה או מלבוש שצריך לו לאדם לצורך גופו בזה אפילו חכמים מודים לר"מ דגזרינן דילמא מעייל ליה או מפיק ליה והרי"ף ז"ל לא פי' מכל זה כלום:
הניטל באגדו פי' ה"ר שלמה ז"ל אמימרא דרב חסדא והרי"ף ז"ל פירש' אמימרא דרב יהודה דאמר הלכה כרבי יהודה:

דף לה.

והא דתניא רטייה שפירשה מעל גבי המכה מחזירין אותה בשבת פירשה ה"ר שלמה בשנפלה מאליה ובמדינה קא מיירי ולפי' מחזירין דמילתא דלא שכיחא הוא ולא גזרו בה רבנן שמא ימרח שאם נטלה הוא מדעתו הא תנן במתניתין אבל לא במדינה. ודעתי נוטה בזה לדברי הרי"ף ומתניתין כשפירש' ע"ג קרקע ובריי' כשפירש' ע"ג כלי והלכה בדברי חכמים:
רבא אמר טעמי' דר"א משום דמכשירי מצוה דוחין את השבת:
והא דתנן חותכין יבלת במקדש ר"א הוא דאמר דוחין ואע"ג דקתני סיפא אם ככלי כאן וכאן אסיר מודה ר"א דכמה דאפשר לשנויי משנינן מאי היא דתנן כהן שעלתה לו יבלת חבירו חותכה לו בשיניו בשיניו אין בכלי לא חבירו אין הוא עצמו לא מני אלימא רבנן דאמרי בעלמא משום שבות מה לי הוא מת לי חבירו אלא לאו ר"א וכיון דאמר ר"א בעלמא חייב חטאת נישקליה ניהלי' בכלי אלא לאו דמודה ר"א דמשנינן כמה דאפשר לשנויי ודחי' לעולם רבנן היא ואי עלתה בכריסו ה"נ הב"ע כשעלתה לו ע"ג ובין אצילי

ידיו דאיהו לא מצי שקיל ליה ואכתי אי רבנן נישקליה ניהלי' בכלי תפשוט דר"א דאמר מחלוקת ביד אבל בכלי דברי הכל חיי' וליטעמיך נישקליה ניהליה ביד האי מאי אי אמרת בשלמא איתא לדר"א גזירה יד אטו כלי אלא אי אמרת ליתא לדר"א נישקליה ניהליה בין ביד בין בכלי ותו לא מידי ועיקר דבר זה מבואר בפרק המצניע במשנת הנוטל צפרניו זו עם זו ולפי שראיתי בשמועה זו שבוש ברוב הספרים וחילוף שמחליפין דברי רבי אליעזר דהוא ר"א בן פדת דהוא אמורא לדברי רבי אליעזר בן הורקנוס דהוא תנא גם פרש"י לא נתברר לי בזה היטב לפי' הוצרכתיו לכתבה:

סליק מס' עירובין